

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

LETO (año) XXXIX št. 4-5-6

EL VOCERO DE LA ACCION KULTURAL ESLOVENA

de julio a diciembre 1992

Prevrednotenje vrednotenja kulture

Bistvo duha je svoboda, bistvo svobode pa je notranja opredelitev za spoznano resnično vrednoto. Svoboda je daleč od samovolje in vseh vrst sebičnosti, kar so pogosto okovi našega zaslužjevanja, Zavestno zanemarjanje spoznanja, prehitro in poceni odločanje ubija svobodo.

Nekateri so mnenja, da je vse, kar prihaja iz narave, tudi dobro in vodi v napredek. To je boj za obstanek, zmaga močnejšega, narava selekcija, ohranitev boljšega. Nazor je vabljen, za brezverne prepričevalen, če svet ni delo Ljubezni in Razuma, Ateizem je nekaj strašnega; če ni Boga, je končno vse prav in vse dovoljeno.

Kristjani in z nami skoraj vse človeštvo smo prepričani, da je v človekovem srcu ločnica med dobrim in zlim, človekova vest, za verne božji glas. Iz človeškega duha prihaja dobrota, hčerka resnice, patudi hudobija, hči laži. V najbolj notranjem dejanju svoje misli človek sam odloča, kaj bo izbral, čemu bo potrdila njegova volja.

Le to, kar je resnično, pravično in dobro, vodi v napredek, je torej zares kulturno za osebnost, za občestvo in za stvarstvo. Kdor se odloča proti resnici, le za lastno voljo, za lažje in prijetno, pravi kulturi spodkopava temelje, prispeva pa k propadanju človeštva.

Jože Vesenjāk,
Cerkev v sedanjem svetu
1.24.štev. 9-10, 1990.

Iz Meddja v Novodobje

Govor na Občnem Zboru 30.5.92.
v Buenos Airesu

SPOŠTOVANE gospe in gospodje, dragi prijatelji!

Zahvaljujem se Vam za zaupanje, kljub pomislekom o omejitvah mojih sposobnosti, ki sem jih v različnih trenutkih javno izpovedal. Trudil se bom, da bom v najvišji meri izpolnil vaša pričakovanja in moje lastne načrte, za doseg ciljev, ki si jih bomo mi vsi skupaj začrtali.

Pred nami je novo obdobje in, kot je že skoraj normalno, se nam vsako novo obdobje zdi kritično, polno neslutnih izzivov in nevarnih situacij. Vendar, če se ozremo nazaj na skoraj pol stoletja delovanja slovenskih kulturnikov v zdomstvu, so bili takratni trenutki mnogo bolj kritični in tvegani. Hvala Bogu se tega največkrat niti nismo zavedali. Dovolj nam je bila zavest slovenstva, ljubezen do materinega jezika in naboje po kulturni rasti. Nekajkrat so nam pešale moči in sredstva, malodušje se je polasčevalo nekaterih...

Vendar, zgodilo se je med nami isto, kar je držalo pokonci hrhtnico našemu narodu skozi stoletja: danes že legendarna slovenska kulturna zavzetost je storila svoje. Mi, preživeli brodolomci komunističnega holokavsta, razmetani po vseh kontinentih, smo prinesli seboj neprecenljiv zaklad: naše duhovne vrednote, našo vero v Boga in svobodo, našo odgovornost do lastnega kulturnega izročila. Brez materialnih sredstev, brez državnih subvencij, brez sponzorjev smo dokazali sebi in svetu, da je ideja močnejša od politike, da je težnja po svobodi močnejša od terorja, da je ljubezen do resnice močnejša od sovražstva in laži.

Politični in duhovni totalitarizem v naši domovini je vzpostavil teror molka nad našo zdomsko besedo. Zanikali so našo eksistenco ter jo kvečjemu označili kot "umirajočo sramoto". Medtem se je pa v domovini odigrala tragikomedija barbarskega enoumja in quasi-kulture.

Po skoraj polstoletnem vladanju duhovnega in političnega totalitarizma se je zgodilo prebujenje: slovenskemu kulturniku je bilo že odveč. Na lepem je začel zahtevati popolno svobodo duha, misli in besede. Ves narod je sledil temu kriku. Sledilo je neizogibno: popoln poraz marksistične ideologije in totalitarnega sistema.

SLOVENSKA POMLAD in zmaga demokracije sta spremenili podobo naše domovine. Ni nam bilo lahko doumeti vseh novih situacij, saj jih še danes mnogo naši rojaki v domovini ne morejo razumeti. Za nas zdomce je pa očitiden popolnoma nov izziv: pol stoletja izoliranosti SPE je konec. Ostane nam vprašanje: kaj sedaj? Naš logični fizični povratak v domovino je večinsko neizvedljiv. Ostane nam duhovni povratak, da izpeljemo, kar se da naravno ves ta duševni proces v smeri vračanja v duhovni organizem našega naroda. Doživljamo že prve šokantne pojave in razočaranja pri mnogih zdomcih, ko misleč, da bodo našli popolnoma idejno aseptično in vsega marksizma ozdravljeno domovino, pa se znajdejo v hipu pred neko novo ideološko trdnjavo, mrzlo in neprijetno, skoraj sovražno do vseh vrednot, zaradi katerih smo mi odklonili nekoč marksizem. Prva reakcija spričo takih doživetij je pri mnogih etiketiranje z "neokomunisti". Tako poenostavljen je nevarno, da nas zapelje v dva ekstrema: za marsikoga v popolni odklon, za druge pa v izgubljanje energij pri lovu na čarovnice, ki jih že dolgo časa ni več. Primerna bi bila poglobitev v globine filozofskih in idejnih vzrokov tega "razploda marksizma". Bolj kot boriti se proti zmotnim idejam bi bilo primerno

misлити, kako napolniti z pozitivnimi vrednotami tisto praznoto, ki jo je izdolbel perversni komunistični sistem. Potrebno bo novo ovrednotenje tistih silnic, ki so življenske važnosti za obstoj naroda. Prav v tej nalogi imajo pa kulturniki svojo nad vse odgovorno nalogo.

SKA je danes biološko zmanjšana, a njen duh še ni opešal. Naloge, ki se nam stavljajo, so pa praktično iste kot smo si jih zastavili na začetku našega pohoda: ustvarjati slovenske kulturne dobrine na podlagi krščanskega etosa. Justin Stanovnik je zapisal: "Primarna kultura je kvaliteta človekove misli o sebi in svetu in se na zunaj kaže v osnovni naklonjenosti do sočloveka."

Naš pristop do tega novega obdobja, ki iz "med-dobja" prehaja v "post-dobje" ali "novo-dobje", naj bi bil v

spoznavanju in vrednotenju te naše duhovne realnosti, v poglobitvi pristnosti našega ustvarjanja, ter vzgoji novih mladih kulturnikov. Umisli si moramo nove mehanizme, ki bodo organsko povezani z matično kulturo na podlagi medsebojnega sožitja in spoštovanja. Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije se je že zavzelo za denarno pomoč naši instituciji in nam že dodelilo prvo podporo. To je brez dvoma otipljiv dokaz, kot so tudi nekateri drugi, da današnja domovina v veliki meri čuti z nami, da nam pomaga pri "duhovnem vračanju", ampak gotovo tudi od nas nekaj pričakuje. Bog daj, da bomo kos našim nalogam.

Marijan Eiletz

Dokaz in prikaz slovenske ustvarjalnosti

Slovenski kulturni prostor se je zaokrožil in utrdil z volitvami l. 1990 tudi povečal se je, nato pa še z izbrano samostojnostjo l. 1990 in kočno z mednarodnim priznanjem Republike Slovenije l. 1992. Letos smo Slovenci v Argentini hoteli samim sebi in naši novi domovini prikazati bogastva slovenske kulturne dejavnosti prav ob prvi obletnici razglasitve samostojnosti. Z Dnevi slovenske kulture, ki so se vršili v Kulturnem središču San Martin smo hoteli pokazati Argentini, prvi južnoameriški državi, ki je priznala slovensko neodvisnost in državnost, da s tem priznanjem naše države ni sprejela berača medse, ampak kulturni narod, ki si je več kot tisočletje prizadeval za svojo samostojnost, ki smo jo izgubili, ko smo zaprosili Bavarce za zavetništvo proti Avarom, ki je kljub temu ustvaril sebi in človeštvu neprecenljive kulturne zaklade, prav te pa smo hoteli prikazati tujcem skupno s slovenskimi kulturnimi poslanci in društvom Zedinjena Slovenija.

Pokazalo se je, da preteklost ni mrtva-narodni duh in zahteva po samostojnosti sta tlela pod pritiskom stoletij, treba ju je bilo le drezniti z zahtevo po skupnih vzgojnih jedrih, pretrpeti ga s krivičnim sodnim procesom v tujem jeziku pred

Dr. Andrej Capuder, prejšnji minister za kulturo

vojaškimi oblastmi, pokazati mu, da je na poti gospodarskega propada in narod se je predramil, premislil in preoblikoval tisočletne sanje o nekdanji lastni državi, izrabil je edinstveno zgodovinsko priložnost in z neomejno voljo dosegel samostojno državo. Nič manj kot to smo praznovali lansko leto, letos smo že pri prvi obletnici samostojnosti in mednarodnega priznanja Republike Slovenije.

Drago Jančar, prozist, dramatik in esejist

Na nek način je bilo poleg izkazovanja hvaležnosti državi gostiteljici Argentini tudi dokazovanje upravičenosti do lastne države-narod, ki je ustvaril tolikere kulturne dobrine, je upravičen do svoje države, v kateri jih bo zvesto ohranjal, verno predajal in še bolj množil v svobodi za bodoče rodove in človeštvo. Dnevi slovenske kulture so bili tudi potrebni, da so nas utrdili v zavesti kulturnega bogastva, obenem pa pokazali Argentini, koga je priznala.

Ob obletnicah ustanovitve držav je v navadi, da država druga drugo razkaže svojo vojaško moč s parado. Naša slovenska parada v tujini je presegla vse parade, ker je dokazala, v čem smo močni, parada je bila dokaz kulturne stopnje našega naroda in naše skupnosti. Borne so bile naše culice pred petinštridesetimi leti, ko smo prihajali na obalo Srebrne reke,

toda vsako zrno, ki smo ga zasadili, je pognalo kakor v Sv. pismu stoteri sad nam samim in tistim, ki so nas sprejeli. Bogato smo povrnili novi domovini vse, kar nam je dala, čeprav moramo ohranjati še naprej čut hvalečnosti v naših potomcih: sprejela nas je tako stare kot mlade, bolne in zdrave, sposobne in nesposobne.

Dnevi slovenske kulture ali Teden slovenske kulture so bili mogočen izraz naše narodne in državne samostojnosti, ponosa, zaupanja in uverjenosti v našo kulturo, saj zanjo velja, kar je Sv. Avguštin rekel že za rimsko: Tako velika kultura ne more umreti!

Čeprav so bile kulturne prireditve precej oddaljene za vse naše skupnosti, vršile so se v zimskem času, bile so dolgotrajne zaradi bogatega programa, je bila udeležba na njih izredno visoka. Kljub temu, da ima Kulturno središče San Martin dvorano s 1500 sedeži, so bili večeri, ko je morala skoraj polovica ljudi ostati na stopnišču, v avlah ali pa oditi domov.

Kakšna je bila torej parada slovenske kulture v Buenos Airesu ob proslavi prve obletnice slovenske samostojnosti? Svečana, slavnostna, nepozabljiva, mogočna, znamenita! Prvi dan, ki je bil posvečen odkritju, so nam spregovorile argentinska in slovenska himna o ciljih dveh narodov: svoboda, edinstvo, sreča in sprava, ki jih je zapel oči naših zborov Gallus. Poslušali smo pozdravne besede predsednika Zedinjene Slovenije prof. Tineta Vivoda, ki je izrekel dobrodošlico poslancem slovenske kulture, ki so prišli na naše slavje iz domovine, nato pa odgovor nanje namestnika ministra za kulturo Marka Ješterla, kasneje pa tudi samega ministra Boruta Šukljeta, ki se je zvezal za to priliko z Argentino, da nam je želel veliko uspeha in sreče pri našem delu.

Ni bilo med nami malo argentinskih gostov, ki so prišli spoznavat slovensko kulturo, dosti se jih je pa opravičilo, ker niso mogli priti. Zanje pa tudi za nas je veljal govor prejšnjega ministra za kulturo dr. Andreja Capudra, ki je z blestečimi besedami orisal našo zemljepisno lego in zgodovinsko preteklost.

Navzoč je moral biti tudi oče slovenske himne France Prešeren s svojimi Soneti nesreče, ki sta jih recitirala Miha Gaser in Luka Debevec, na glasbilih pa ju je spremljal Klemen Ramovš.

Drugi dan, četrty julij, je bil posvečen slovenski glasbi in sta ga pripravili dirigentki Anka Savelli Gaserjeva in Lučka Kralj Jermanova. Nastopili so solisti, zbor Gallus z narodnimi in umetnimi pesmi, kljunaste flavte Klemena Ramovša s starinskimi plesnimi motivi, godci Trinajstega praseta, tako da je moral biti zadovoljen najbolj zahteven poslušalec tako s kvaliteto, še bolj pa z raznolikostjo programa.

Na literarnem večeru so nastopili tako ustvarjalci iz domovine kot iz zdomstva in zamejstva. Skromen del našega književnega bogastva smo si mogli ogledati že v predzvečerju, nekaj iz domovine, še več pa od Slovenske kulturne akcije. V dvorani je prof. Miriam Jereb Batageljeva v zgoščenem predavanju orisala našo književnost in njene ustvarjalce, nato pa so recitali naše pesnike iz domovine in zdomstva. Gostje, ki so prišli na Dneve slovenske kulture so brali sami odlomke svojih del, ki so bila predstavljena že v domovini, nakar je Stanko Jerebič recitiral še Balantiča. Za konec Literarnega večera je bila prirejena pod vodstvom Tineta Debeljaka še okrogla miza, kjer so podali svoja mnenja in stališča o literaturi Alojz Rebula, Andrej Capuder, Drago Jančar, Aleš Debeljak in Tone Rode. Razpravljalo se je tudi o političnih spremembah, o prevanju, prepletanju in vraščanju ene literature v drugo.

Prispevek naših likovnikov je bil viden že pred vstopom v dvorano, kjer so razstavljali: Ahčin, Remčeva, Bukovec, Dolinarjeva, Hrovatova, Volovšek, Kržišnik in Grum. O naši likovni kulturi je ob diapozitivih predaval dr. Darko Šustaršič, predavanji arh. M. Eiletza in mag. Irene Mislej sta odpadli zaradi pomanjkanja časa.

Dnevi slovenske kulture so se zaključili s pesmijo in plesi, saj drugače sploh ne more biti, po obeh nas poznajo Slovence kot vesel narod. Mladinski pevski zbor iz San Justa je zapel rojakom in tujcem vrsto narodnih pesmi, narodne plese pa nam je prikazala folklorna skupina s Pristave, med tem ko so godci Trinajstega praseta zaigrali vrsto izvirnih slovenskih plesnih melodij. Krona večera je bil seveda folklorni prikaz Štirih letnih časov v Sloveniji Našega Doma iz San Justa, ko smo mogli občudovati ples, melodije, noše, pesem in navade naših zgodovinskih pokrajin. Praznik slovenske narodne ustvarjalnosti na vseh področjih človeškega delovanja ob prvi obletnici slovenske samostojnosti je bil s tem zaključen.

Po prehodu čez Rdeče morje.

Iz predavanja prof. Alojz Rebule pri SKA 13. julija 1992.

Potem, ko se je slovenski Izrael pretolkel skozi Rdeče morje komunizma, ga na novem bregu ni čakala obljubljena dežela, Tudi njega je čakala puščava — težak pohod skozi vse mogoče ovire, ki se zoperstavljajo njegovemu prodoru v novo zgodovinsko sproščenost.

Kako naj gleda na to dogajanje slovenski kristjan, ki za razliko od svojih nevernih sonarodnjakov ve, da je s svojim narodom vred vključen še v neki drug, še usodnejši in veličastnejši pohod — skozi Rdeče morje tega minljivega sveta v obljubljeno deželo večnosti?

Kdo bi utegnil reči, da je vprašanje nesmiselno. Mar ni razvidno, kako se je danes slovenskemu kristjanu treba obnašati? Mar se mu ni obnašati kot normalnemu osveščenemu Slovincu?

Vsekakor, za to mora biti najprej osveščen.

To se pravi: slovenstvo mu mora biti več kot folklorna oznaka, na katero se spomni vsake kvatre enkrat, na kakšnem večjem narodnem ali cerkvenem prazniku. Slovenstvo z vsem, kar ta pojem vključuje — Prešerna, Slomška, Plečnika, Triglav, Grintavec, Dravo, Sočo, Bled in Bohinj, Brezje in Ptujsko goro in Sveto goro — mu mora biti zrak, ki ga diha, kjerkoli že živi; biti mora njegovo bivanjsko obzorje.

V svoji krvi mora čutiti, kakor pravi pesnik, slovenske reke. Tak osveščen Slovenec (ki ima na svoji mizi slovensko zastavo, ki si dopisuje s prijatelji doma, ki sega po slovenskem tisku), ve za vso tisto predzgodovino, ki je v zadnjih letih pripeljala

Slovenijo na prag njene neodvisnosti. Ve na primer, da je bila pod Titovim komunizmom Slovenija le po imenu republika, a da je bila dejansko jugoslovanska provinca z manjšo avtonomijo kot so jo imele kronovine pod habsburško Avstrijo. Ve, da je Slovenija odvajala beograjski centralni dajatve, ki so daleč presegale njeno demografsko razmerje (se pravi 8% jugoslovanskega prebivalstva). Ve, da je Beograd pred nekaj leti s tako imenovanimi vzgojnimi jedri hotel dejansko okrniti slovensko nacionalno vzgojo. Ve, da je čez Slovenijo čedalje bolj pljuskal življenjski stil, ki s svojo primitivnostjo ni imel nič z njeno srednjeevropsko civilizacijo. Ve, da je srbohrvaščina ostajala jezik njenih vojakov.

Skratka: osveščen Slovenec, če hoče biti dosleden, mora v celoti soglašati s potjo, ki jo je Slovenija po padcu komunizma ubrala, namreč pot iz nesrečne jugoslovanske federacije v lastno državno samostojnost. Mora biti za to, da se Slovenija enkrat v zgodovini sama odloči o tem, kakšna naj bo njena umestitev med narodi, kar se je s plesbicitom v decembru 1990 tudi zgodilo. Potem ko se je slovenski narod z velikansko večino odločil za neodvisnost, je osveščen Slovenec moral iz vsega srca pozdraviti dogodek, ki je bil naravna posledica te izbire — razglasitev neodvisnosti, do katere je prišlo v lanskem juniju. In ko je Beograd, v znamenju rdeče zvezde, objestno gluha za vse slovenske zahteve, hotel z orožjem pokoriti Slovenijo, je osveščen Slovenec moral sam pod preti zakonito slovensko oblast, ki se je z orožjem uprla temu posegu.

Se je slovenski kristjan mogel obnašati drugače? Nikakor. Kvečjemu se ni smel vdati določenemu skrajnemu

nacionalizmu, ki ga je skupaj s srbskim nacionalkomunističnim režimom obsojal tudi sam srbski narod. A sicer je moralo biti njegovo stališče nedvoumno: popolna podpora demokratični slovenski vladi v njenem boju za politično in gospodarsko preživetje Slovenije.

K temu bi bil slovenski kristjan zavezan, tudi če ne bi plaval v vsenarodnem soglasju, kakršnega slovenska zgodovina še ni doživela. K takšni brezpogojni zvestobi bi ga zavezovala že njegova vest, ki ji je ljubezen do naroda zaukazana, in to tembolj, čimbolj je ta narod, doslej pastorek zgodovine, te njegove ljubezni potreben. Zavezovala bi ga slavna tradicija krščanskega domoljublja, ki se lahko sklicuje na imena kot Trubar, Slomšek, Krek, Jeglič, na največje arhitekture naše narodne hiše. Končno bi ga zavezovalo nedvoumno stališče, ki ga je v teh viharjih časih zavzela slovenska Cerkev, na čelu s slovensko metropolijo, ki se je jasno in odločno postavila za slovensko stvar.

Pota Previdnosti sicer niso naša pota. Tudi niso nujno pota slovenske politike. Toda ob navedenih dejstvih mislim, da ni predrzno reči, da slovenski kristjan danes vidi v težnji Slovenije po neodvisnosti nekaj, kar je tudi v božjem planiranju zgodovine. Z drugo, ljudsko besedo rečeno: da je božja volja, da je tudi stoletja nepriznani, tlačeni in odrinjeni slovenski narod prišel do svoje popolne samostojnosti.

Slovenski kristjan naj bo v prvi bojni vrsti tega pohoda.

Obletnice

Ivan Bukovec - šestdesetletnik!

Argentinski pregovor pravi: Tisti, ki zna, dela, tisti, ki pa ne zna, je za šefa! Čeprav je pregovor mlad, ima pa gotovo podlago v ljudski modrosti: tisti, ki je prišel do višjega mesta, je moral to doseči z jezikom, tisti pa ki zna in dela, ni imel časa zaradi tega, ker je delal in tudi ni imel za potrebno, da bi se rinil spredaj, ker se že dobro brani z delom. Ko to pišem, mislim na slikarja in kiparja Ivana Bukovca, ki ga, kljub temu, da je letos izpolnil šestdeset let, pozna le redko kdo, kvečjemu z njegovih razstav, ker se zaradi svoje skromnosti ni nikdar silil v ospredje. Z delom da, je bil eden izmed najbolj plodovitih in delavnih članov Likovnega oddelka Slovenske kulturne akcije, ki je razstavljal skoraj nepretrgano desetletja, vsake tri-štiri leta pri SKA, uveljavil se je pa tudi istočasno med Argentinci.

Kot opremljevalca knjig ga zasledimo že pred štirimi desetletji, takoj po dokončani Umetniški šoli, ki so jo vodili akademska slikarka Bara Remec, akademski kipar France Ahčin, umetnostni zgodovinar Marijan Marolt, slikar Milan Volovšek, pa je začel razstavljal med Slovenci in Argentinci, najprej z drugimi, potem pa samostojno.

Med Slovenci ga dobimo že l. 1961, ko razstavlja s Francetom Papežem v Slovenskem domu v San Martinu, l. 1956 in 1962 v okviru Slovenske kulturne akcije, l. 1964 na razstavi Contemporary Slovenian Art Abroad v New Yorku, l. 1966 se je udeležil razstave Slovenskega portreta v Slovenski hiši, z Andrejem Makekom razstavlja l. 1971 v San Martinu, l. 1968 zopet med slovenskimi slikarji in kiparji v Slovenski hiši za 50 letnico osvoboditve iz Avstrije.

Istočasno se je uveljavljal med Argentinci v različnih mestih in požel tudi več nagrad: Asociación Amigos de los Parques Nacionales l. 1962, v Salón de Artes Plásticas de la Biblioteca Rivadavia je razstavljal v letih 1971, 1972, 1973, 1974, nato v Salonu Exposición de Artistas plásticos del Gran Buenos Aires, Ateneo Popular Esteban Echeverría v San Fernandu l. 1972, 1981, 1981, nato v salonu občinskih razstav v San Martinu v letih 1981, 1982, 1983, 1984, 1989, 1990 ter 1991, kjer je za kiparsko delo dobil prvo nagrado. Razstavljal

Božična pesem

Morjé, kaj spiš v božični mesečini?
Valovi tvoji v biserih žare,
obala praznična v čerí belini,
in bori, kot da čakajo, drhte...

Morjé, si kakor človek pozabilo?
Mar čakaš sneg? Mar ladjice darov?
če meni se je prej tuko godilo...
Darov ni več. Ni stez v mladost domov.

Morjé, me čuješ? Božič osrečuje:
mladost prinaša prav za leto dni,
zato se vrača, pride k nam na tuje -
da po domače rečeno Mu "Ti".

Vladimir Kos

je na II. Bial de Pintura v Centro Universitario Villa Ballester l. 1991, v Salón de Otoño de Artistas Sanmartinenses, Casa de la Provincia de Buenos Aires l. 1983, 1986, ter v Salonu Aerolíneas Argentinas v Barilochoh.

Samostojno je nastopil l. 1963 v Slovenskem domu San Martin l. 1971 in 1975 v Slovenski hiši, nato pa pri SKA v letih 1978, 1983, 1986, 1989, 1992.

Vzporedno s slikarskimi razstavami je pa tudi kiparil - njegova razpela in slike so zašle v daljno Zambijo, imamo jih pa tudi v Slovenski cerkvi Marije Kraljice v Slovenski vasi (križev pot), v slovenski cerkvi Marije Pomagaj (razpelo in križev pot), v pokopališčni cerkvi Lomas de Zamora (razpelo in križev pot), akrilna okna, reliefe in tabernakelj v kapeli Sv. Frančiška v José León Suarez ter še kje drugje.

Mlademu slikarju, kiparju in opremljevalcu knjig želimo še veliko uspeha pri ustvarjanju, naj mu bodo šesti življenjski križi samo podlaga za nadaljnje delo, predvsem pa da bi vsa ta dela mogla kmalu občudovati tudi Slovenija! Še na mnoga leta!

Kronika

Članica Slovenske kulturne akcije slikarka Marjeta Dolinar je dobila študijsko štipendijo za nadaljevanje študija v Ljubljani. Članici Likovnega oddelka SKA iskreno čestitamo k temu priznanju njenih sposobnosti in ji želimo veliko uspeha!

Zahvala

N.N. z Dunaja je daroval Slovenski kulturni akciji 1000 šilingov. Za posnemanja vredno gesto se mu pristrčno zahvalujemo.

Darovi

N.N. iz San Justa \$ 10 za Meddobje in Glas SKA.

Tokijsko esejsko pismo št. x + 18.

(pisano v vročini, ki "spominja" na vice.)

Dragi glas!

Vesel sem Te bil, ob Tvojem obisku v XXXIX: 4 - 6 (izvedenci že vedo, kaj to pomeni), ker sem znova doživel Tvojo trdoživost. Čestitam Ti in s Teboj upam (saj veš: up je vsaj tako močan kot zdravilo), da bo imelo Tvoje srce dovolj dotoka finančno obarvane krvi!

Pod zaglavljem "S praga domovine" si mi prinesel zares zanimivo pismo pesnice in pisateljice Dolores T. Med drugimi Ti pošilja dve lepi pesmi v japonskem slogu; tako tista v slogu tanka kot ona v slogu haiku (zdi se mi, da ni treba med "hai" in "ku" vzpostavljati ločilne črtice, ker je "haiku" v japonščini sicer pisan z dvema kitajskima "znakoma", a ga umemo in pišemo kot besedo a enim samim pomenom; nekoč so bili rabili še besedo "haikai" s skoraj istim pomenom) sta klasično komponirani, prva v 31, druga v 17 zlogih. V nobeni teh vrstic ni nepotrebne besede, vse je tako skrbno strnjeno, kot to zahtevata obe pesniški obliki, v našem jeziku morda še bolj kot pa v japonščini, ki se lahko neovirano nanaša na zvok japonskih glasov, ki lahko pričarajo okolje pesmi in tako pomagajo večkrat revni vsebini do pesniške veljave. To je mogoče dojemati pri nas vsako nedeljo, ko daje državni radio na razpolago celo uro za branje in ocenjevanje haiku-pesmi, ki mu jih pošiljajo v ta namen takorekoč iz cele Japonske; veliko število teh pesnikov in pesnic je priložnostnih, vsebine so dostikrat - kot bi rekel T. S. Eliot - "premalo prečiščene v pesniškem ognju"; in vendar se človek ne more ubraniti, vsaj tu in tam, čaru določenih japonskih besed, ki slušalca prestavijo v pesniško razpoloženje. Še nekaj naj mi bo dovoljeno, da pripomnim: Doloresin haiku se mi zdi večja umetnost kot pa tanka - zaradi ritma. Pri obeh pesmih gre za silno kratko, zgoščeno enoto, ki pa je notranje nesorazmeren ritem ne pomaga uresničiti: raztrgan ritem daje občutek, da se podobe, sicer sestavine pesmi, menjavajo - recimo - okorno. Že prva vrstica zveni drugače, če prestavimo besede n.p.r. tako: "Črčkov spev kot val". Tudi tretja vrstica bi pridobila z naslednjo prestavitvijo besed: "Že obdaja me" namesto "Že me obdaja". Naj mi pesnica Dolores oprosti, da se drznem kritizirati, ki sem sam učenec in vajenec pesmi v japonskem slogu. A Dolores se mi zdi resnična pesnica in rad bi ji omenil stvari, ki jih človek spozna šele na teh edinstvenih otokih; in rad bi še bolj užival njene pesmi. Med nami ni dosti pesnic, sem nekoč bil pisal Mileni Merlak - Detela; kakor njo

nekoč, tudi Dolores, vzpodbujam, naj ne neha ustvarjati pesmi, ki bodo lahko razodevale žensko stran človeka, žensko dožemanje resničnosti, se pravi: na pesniški način.

Tomažičeva "Kritika Spomenici Sazu/II. del" je tako zanimiva, da je njeno pravo mesto v Medu. Toda ali ga bodo slovensko-argentinske čebele še kdaj mogle nabrati? Finančnega sonca ni; v dež pa si še tako bojevite čebele ne upajo - dež bi jim uničil krila. Kaj se res ne najde na celem božjem svetu slovenski mecen, ki bi Medu omogočil redno "biro"? Brulčev esej o makiavelizmu bi v Medu lahko zajel tehtne strani, posebno če bi naslov razširili v "Makiavelizem odnosno njegova možnost v državi Sloveniji." - In še nekaj bi Ti rad položil na republikansko srce: zdaj, ko postaja Med letni odnosno iks-letni zbornik, nastaja vrzel za resnično književno delovanje: kje naj objavljamo razprave, povesti, in pesmi? Zbornik, ki Ti pride v roke enkrat na leto, je kakor pratika, za celo leto naprej; torej Te v tem letu ničesar ne vzpodbuja, da nadaljuješ z ustvarjanjem; kdo ve, ali bo Med potem sploh še izšel. Nihče, se mi zdi, ne mara ustvarjati za mrtve predale, kjer je edini bralec prah. - Rekel mi boš: "Zakaj to pripoveduješ meni?" Zato, dragi Glas, ker Tebe še lahko čujejo iz literarne pampe, čujejo in se pri tem zamislijo, v kolikor naši ljubi Slovenci še niso odstopili mišljenja televiziji in potrošništvu. Tudi če Te čuje le nekaj ljudi, bo odločala kakovost in ne količina. Kot zmeraj. V tihomorski megli ostajam tvoj vdani "daljnovzhodnik".

Vladimir Kos.

P.S. V tem soparnem vzdušju bi skoraj bil pozabil omeniti še tole. Znani ameriški pripovednik Louis L'Amour opozarja v svoji "Vzgajanje potepuha" (Education of a Wandering Man. Bantam 1990 na str. 122), kako je nekoč Hanibal bil na tem, da stre mogočni rimski imperij, a mu je stranka pacifistov v Kartagini odrekla podporo, čemur je sledil ne le Hanibalov poraz, ampak - uničenje Kartagine. - Pazi, da se v argentinski jeseni spet ne prehladiš!

P.S. II. Še nekaj (verjemi mi, pri nas je vroče). Pravkar sem prebral v Bibličnem leksikonu (Grabner - Haider / Krašovec; Mohorjeva, Celje 1984) o Mateju in Matejevem evangeliju; članka bi morala biti informativna, a enostavno molčita o enotnem krščanskem izročilu o Mateju in njegovem evangelju (prim. moderno obrambo te tradicije pri P. Benoit: L'Évangile selon saint Mattieu. Paris 1961, 3. izd.) Ali je postalo moderno ali "napredno", da katoličani pozabljamo tistih petnajst stoletij pred protestansko revolucijo? - Pri nas se nebo pripravlja na dež.

Temnozeleni dodatek

Dragi Glas!

Natanko 3. septembra 1992 me je obiskal - ugani, kdo! Med! S polnim imenom XXVI - 1992 - 1/2. Slutil sem, da je bil zapustil Buenos Aires pred mesci, a šele pred nekaj dnevi je prišel v Tokio, odkoder so ga poštarji napotili v te temnozelene gozdove, na severni strani gore Fudži, kjer preživljam svoje delovne počitnice; se pravi, v teh gozdovih lahko mirno delam: pišem za naše študente in včasili tudi kakšno pesem - tega na tokijski periferiji s svoji primitivni sobi pod cementno streho najbrž ne bi zmoget - že kakih deset dni vlada vročina 33 stopinj, ki zdrkne na večer le na 26...

Še ni 24 ur tega, kar sem se z Medom soočil, čisto mlad je v svoji zelenkaši obleki, prikupno mlad. V tem času sem prebral Brulčev izvrsten in izviren esej z naslovom Atahualpa Zupanqui in slovenska emigracija. Sploh me veseli da Brulč ustvarja ne le na ozemlju literarne kritike, ampak tudi pripovedno leposlovno. V moji dnevni sv. maši ima poseben kotiček, da bi mu naš Gospod podaril nepretrgane moči za tako široko ustvarjanje!

J. J. Lovrenčiča ml. Pesmi sem tudi imel čas prebrati; presunljive so; jaz bi jim dal naslov qohelet umirajočega umetnika. Ko bi bil imel Lovrenčič več življenske moči, bi najbrž bil popravil tu in tam pešajočo notranjo rimo. Zdi se mi, da je doživljal žalostni del rožnega venca, ki ga v teh pesmih dvakrat, skoraj v zadregi, omenja.

Veseli me, da zasledim dva pesnika iz Slovenije. A zanju in ostale zlahitne prvine Medu bom moral izbrati druge ure; tema je legla na gozdove in kmalu se bo oglasila sova in nočni metulji se bodo začeli zaletavati v razsvetljeno okno, če ga takoj ne zagnem s platneno "zaveso". Naj ti gorska noč prinese prisrčne pozdrave, ki ti jih v njene struje polaga tvoj daljnovzhodni novičar.

Vladimir Kos.

P.S. Oprosti svinčeni pisavi ob tej pozni uri nisem smel ropotati s pisalnim strojem. V teh tihih gozdovih je vsak glas dvakrat močnejši.

Kulturni večeri

Zbornik o dr. Tinetu Debeljaku: Domovina in svet

Predstavitev zbornika o dr. Tinetu Debeljaku je padla skoraj na sam začetek nove poslovne dobe Slovenske kulturne akcije. Kar nekam simbolično je bilo prikazovanje delovanja tega stebra našega zdomstva: njegov zbornik je izšel s sodelovanjem treh založb: Katoliškega središča za Slovence po svetu, Karantanije in Slovenske kulturne akcije ter predstavlja skoraj vse, kar je poznanega do sedaj o njem, podlaga zborniku pa je bil simpozij o Debeljaku v Škofji Loki, kjer je celo beseda simpozij prišla do svojega izvirnega pomena-banket, gostija, kjer se govori o lepoti, ampak so prišle na dan tudi nekatere nečedne stvari za slovensko kulturo. Ne za kulturo, ampak tiste, ki so upravljali z njo skoraj petdeset let.

Zbornik je delo dvanajstih ljudi, ki so Debeljaka dobro poznali: sorodniki, prijatelji, sodelavci, znanci, sošolci, do nekdanjih idejnih nasprotnikov. Tako je mogel osvetliti skoraj vsedolgoletno in raznoliko delovanje slavljence, ki ga nismo poznali v zdomstvu, še manj pa v domovini, kljub temu je pa še ostalo dosti neobjasnjenih strani, npr.: prevod Hernandezovega Martin Fierra v slovenščino je bil komaj omenjen, čeprav gre za monumentalno delo in je Debeljak bil podpredsednik Združenja prevajalcev Martin Fierra, manjkajo podatki o njegovem delovanju v Nikšiču, stiki s tujimi književniki, predvsem Hrvati, Poljaki, Italijani in Argentinci, saj je bil nekak emigracijski minister za kulturo, ki je posredoval priznanje slovenskih matritetnih spričeval čez poljski odsek za izobrazbo v Padovi, nič se še ne ve o njegovi korespondenci itd. (ni omenjen kot profesor katoliške univerze Sv. Klementa).

Zanimanje za Debeljaka ni zamrlo vsa leta našega zdomstva, saj je spadal med starejšo slovensko književno generacijo, ki se je začela uveljavljati že takoj po prvi svetovni vojni, med katero je imel dobre prijatelje. Zanimanje zanj je pobudil v domovini Marko Ješterle, ko je prišel kot dopisnik ljubljanskega Dela v Buenos Aires. O čemer se je doma samo šušljalo, je tukaj našel javno pred seboj prepovedana in zamolčana literatura zdomstva! Časovno je to sovpadalo prav s sojenjem vojaškega sodišča četverici Slovencev, med katerimi je bil tudi David Tasič, lastnik založbe Karantanije. Po osvoboditvi iz zapora je bila Debeljakova Velika črna maša za pobite Slovence prvi ponatis zdomske književnosti, ki je bil predstavljen tudi na simpoziju v Škofji Loki.

Pri zborniku Domovina in svet je sodelovalo dvanajst priznanih izvedencev, ki so osvetlili Debeljakovo osebnost in delo z vseh vidikov in stališč, kronološko in po književnih vrsteh, ki se jih je posluževal. Prikazan je bil od začetkov, poskusov pesnikovanja v dijaških letih, nato že kot vodilni v katoliški reviji Dom in svet, kjer je pomagal preboleti krizo uredništva l. 1930. in še bolj pa l. 1937, ko je izšel v njej članek Premišljevanje o Španiji prof. Edvarda Kocbeka, ki je povzročil razkol v vrstah dominsetovcev in rojstvo revije Dejanje.

Tine Debeljak, sin, nam prikaže človeško osebnost očeta, zdomca, ki se vrača v rojstni kraj, Škofjo Loko, katera mu je veliko dolžna, je pa nekaj tega dolga bilo odpisano prav s simpozijem: velikonočni pasijon, škofjeloška pasijonska procesija in škofjeloško Muzejsko društvo. Bil je res v zdomstvu, tam je tudi delal in ustvarjal, toda v duhu je bil vedno v Škofji Loki, v duhu se je tudi vrnil tja.

Kot literarnega zgodovinarja in esejista je Debeljaka obravnavala dr. Helga Glušič. Priznala je, da je prvi v Sloveniji opazil in ovrednotil za nekatere kar bogokletnega Ivana Preglja, nato Karla Mauserja, Franceta Balantiča in še vrsto drugih, ki jim je bil mentor.

Ustanovitelj in nekdanji predsednik SKA Ladislav Lenček je v zgoščenem obrisu podal nastanek in zgodovino zdomske kulturne organizacije SKA, ki ji je bil Debeljak dolga leta predsednik in urednik njene revije Meddobje, po upokojitvi pa sodeloval pri njej do same smrti. Če kdo, je prav Lenček najbolj poznal stike Debeljaka s predstavniki in književniki drugih narodov in njegovo mentorsko delo.

Kot o prevajalcu Božanske komedije je o njem spregovoril prof. Alojz Rebula, ki si je za diplomsko delo izbral primerjanje prevodov Dantejeve pesnitve. Podrobno je ocenil iz vseh zornih kotov Debeljakov prevod in pokazal na njegove prednosti in napake, ko ga je primerjal z drugimi.

Prof. France Pibernik, ki je že pred leti zapisal o Balantičevem opusu Epigrafi na grobu zavrženega pesnika, je za to priložnost izkopal iz Arhiva Slovenije, ki je postal dostopen šele nedavno javnosti-tudi take gospodarje je imela slovenska kultura-zgodnje pesnitve Debeljaka, ki jih je tematsko razdelil v lirske, socialne in religiozne sklope. Odkril je tudi, da je Debeljak moral imeti že zbrano pesniško zbirko pred letom 1925., ki pa ni izšla.

O likovni opremi Debeljakovih del Bare Remec je mag. Irene Mislejd dokazala (na simpoziju s skioptičnimi slikami), v zborniku pa s primerki ilustracij Remecve, da sta tekst in vsebina Debeljakovih del sovpadala z barvami in slikarsko tehniko Bare Remec.

Razprava Marka Ješterleta, ki je imel največ zasluge za Debeljakov zbornik in simpozij, je bila objavljena že pred dobrim letom v Novi reviji. Primerjava dveh tragičnih osebnosti-Debeljaka in Kocbeka-ki sta bila v mladosti prijatelja in sta se razšla že v zreli dobi, po objavi Premišljanja o Španiji, ne prepriča. Škoda, da niso Kocbekovi spomini izšli leto dve preje in najbrž bi bila tudi Ješterletova razprava drugačna, če bi sploh do nje prišlo. Že v Kocbekovem zborniku so se trudili resno, da bi ga oprali vsaj za zgodovino in za naše potomce, za sinove ne, morebiti za vnuke, ker je njegovo ime med nami še vedno in čedalje bolj na slabem glasu. Tokrat si ga je v svojih spominih sam poslabšal. Danes ga že naši nekdanji nasprotniki dolžijo hujših stvari kot pa emigracija. Če je iskanje resnice in izpovedovanje prva dolžnost intelektualca, potem stoji Kocbek na vrednostni lestvici tako nizko, da ga preprosto ne moremo primerjati Debeljaku. Svoje mesto si je dal sam, sedaj pa potrjujejo tudi "sopotniki", da je bilo res tako.

Poznanje in sodelovanje prof. Vilka Novaka bi ostalo nepoznano, če ne bi o tem spregovoril sam Novak. Gre za prevajalsko sodelovanje pri prevodu Imreja Máadza Tragedije človeka, ki so jo gospodarji kulture uničili, takoj ko so prišli na oblast, kar pa je bilo tudi povod mnogim nevšečnostim za Novaka, čeprav je bil prevod odličen.

Dr. Stanko Janežič je bil komaj na začetku svojega pesnikovanja, ko je stopil med sodelavce Doma in sveta, zato je opisal svoje spomine na to dobo.

Od triperesne deteljice Tineta Debeljaka, Pavleta Blaznika in Franceta Planine je ostal živ samo prof. France Planina, ki je pisensko prispeval k simpoziju s spominskim zapisom Debeljaka iz tretje gimnazije. Njegove so tudi besede: Moralna dolžnost slovenske javnosti je sedaj, da se primerno oddolži za desetletja pisateljevega trpljenja in ponižanja. Simpozij je bil tokrat še privatnega značaja...

Skoraj polovico zbornika pripada peresu dr. Tarasa Kermaunerja o Debeljakovi Črni maši. Tudi njega je pritegnila ta epska pesnitev s primerjavami sodobnih in že umrlih slovenskih pisateljev in pesnikov ter njihovimi idejami v preteklosti: bili smo poraženi, vendar smo zmagali, pravilen pa ni bil, ali ni bil v skladu s krščansko moralno naš katoliški triumfalizem, vojaškost, naša borbenost se ni skladala z evangelijskim navodilom in zapovedjo: Če te pa kdo udari na... Seveda, če bi se je držali v tistih časih dobesedno, tudi Črne maše ne bi bilo, ker bi njen avtor izginil prej v prepadih, kakor so tisoči. Držali smo se je najbrž še predolgo, ko je bilo pobitih in mučenih po p. Francu Cerarju 1050, po drugih virih pa nad 1500 ljudi. Šele potem so se začele ustanavljati Vaške straže. Straže! ne napadalci, potem paslovenski domobranci in neslovenski napadalci! O kolaboraciji je samo vprašanje, kdo je bil večji kolaboracionist, s kom je kolaboriral, kdo je napravil več škode.

Škoda, da v zborniku mrgoli napak; bralcu bo težko razbrati, kdo je bil Uščeničnik, Učeničnik ali Ušeničnik; Ehrlich ali Ehrlicht, Martič ali Mirtič, da ostanem samo priimkih.

Zbornik Domovina in svet se še lahko dobi v Dušnopastirski pisarni v Slovenski hiši, če pohitite. Ilustracija na naslovni strani je iz Velike Črne maše za pobite Slovence Bare Remec, prav tako je več variant in motivov iste slikarice v eseju mag. Mislejeve.

Dva večera pri SKA s poslanci slovenske kulture

Prof. Alojz Rebula, pisatelj in esejist

Po Dnevih slovenske kulture v Kulturnem središču San Martin, ki so bili namenjeni slovenskemu in argentinskemu občinstvu, so bili slovenski kulturni gostje povabljeni, da predavajo v krogu Slovenske kulturne akcije, ki je večino izmed njih resda poznala, toda samo po njihovih delih ali pa iz bežnih srečanj v Dragi. Resnična škoda bi bila, če se ne bi spoznali bolje in navezali trajnejše in plodovitejše vezi z nami, zato smo jih povabili za 10. in 13. julij, da bi predavali udeležencem kulturnih večerov. Kljub temu da sta oba dneva bila delovna, deževna in zimsko mrzla, je bila dvorana nabito polna.

Prvi večer je bil posvečen predstavitvi knjig, ki so bile tiskane pred kratkim ali pa so še v tisku. Predstavljena je bila zbirka esejev zdomskega misleca dr. Vinka Brumna Argentinski spisi, ki jih je uredila in pripravila za tisk mag. Irena Mislej, raziskovalnica slovenskega izseljenstva v Argentini. Krajše odlomke iz knjige je prebrala Pavči Maček-Eiletzova. Prof. Zora Tavčar je opisala svoji zadnji dve knjigi, ki pa sta še v tisku; o Slovencih za danes gre za 30 osebnosti iz domovine in 16 iz emigracije, ki jih je v obliki pogovorov že nekaj izšlo v Mladiki in za katere misli, da so po delih človeškosti, širskosti pogledov, zmernosti in razgledanosti toliko prispevali k narodni kulturi, da bi bila škoda, če bi se podatki o njih in njihovih delih izgubili v mraku pozabe.

Druga knjiga Pod južnim križem spada pod antološko zvrst in je v njej zbrano vse, kar je mogla dobiti čez Marjana Pertota, knjižničarja Černetove knjižnice v Trstu in je bilo napisano v Argentini. Antologija Pod Južnim križem bo izšla letos za 40 letnico obstoja Slovenske kulturne akcije in bo

Dr. Aleš Debeljak, pisatelj in esejist

objavila dela zdomskih pesnikov in pisateljev, ki so izstopili po kvaliteti, jeziku, slogu, posebnostih ter jih bo dala poznati domovini. Dodani ji bodo tudi življenjepisni podatki, ki jih je zbral prof. Martin Jevnikar. Prof. Alojz Rebula je predstavil knjigo Pastirja prihodnosti in Na slovenskem poldnevniku. V prvi je podal življenje knezoškofa Antona M. Slomška, katerega so cenili celo komunisti in katerega zasluge za narodno kulturo poznamo premalo, v drugi pa je obravnana slovenska problematika že v pokomunistični dobi.

Pogled angela je naslov zadnji zbirki novel dr. Draga Jančarja, ki so nastale pod ostrim opazovanjem posameznika. Kolektiv je že izgubil svoj pomen, kar velja so podrobnosti, toda tudi te vezane na transcendenco.

V medvojna in revolucijska leta sega roman dr. Andreja Capudra Iskanje drugega, čeprav je bil napisan pred dobrimi štirimi leti, vendar pred demokratizacijo Slovenije ne bi mogel iziti.

Vrh kulturnega večera je bilo predavanje prof. Alojza Rebule Po izhodu iz Egipta. Z blestečimi, za nas nenavadnimi, izbranimi besedami, mogli bi ga imenovali z orientalskim razkošjem in čudovitimi metaforami napolnjeno predavanje, je primerjal slovensko pot do državnosti in osamosvojitve. Pred petimi leti je izbral podoben način prikazovanja slovenske

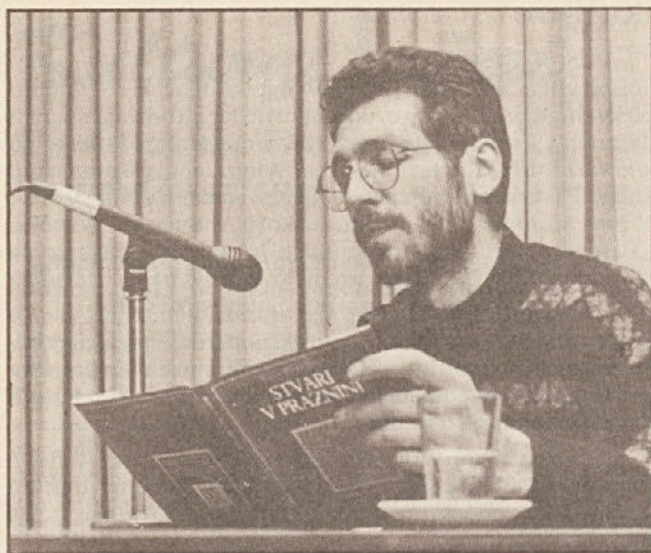

Prof. Zora Tavčar, pisateljica

realnosti takratni obiskovalec Argentine dr. Andrej Capuder, toda takrat se je izhod zdel še nemogoč, danes pa dejanskost in množica, ki je brodira štirideset let po puščavi, stoji pred novimi nalogami, ki so morda še težje kot so bile one v egiptovski sužnosti. Tako sedanje Rebulovo kot takratno Capudrovo predavanje se je globoko vtisnilo v duše poslušalcev najbrž zaradi svetopisemskih primer in blestečega jezika - oba sta romanista - še bolj pa zaradi časa, v katerem sta bila podani.

Za kulturni večer SKA na 13. julija smo imeli na sporedu predavanje dr. Draga Jančarja Slovenska literatura in politika, v katerem je podrobno razčlenil delo slovenskih književnikov, pri katerem je tudi sam odločilno posegel vmes, naprej kot disident, nato kot ustanovitelj Odbora za človekove pravice, slednjič kot eden vodilnih pri slovenski osamosvojitvi. Po njegovem so bili slovenski književniki primorani poseči v politiko, ker so odpovedali politiki, v kolikor se more v enostrankarskih sistemih sploh imenovati politiki tisti, ki deluje v družbeni dejavnosti. Sedaj pa je nastopil čas, ko se bodo morali znova odločati: ali politika ali književnost.

Vsekakor so bili odločilni dejavnik v preteklosti in tudi za bodočnost ne smemo podcenjevati njihovega pomena.

Dr. Jure Potokar, slovenski pesnik

Vzgoščenem pregledu je podala prof. Zora Tavčar Književnost Primorske. Čeprav je tudi tam sedanjost književnosti pogojena s preteklostjo, se je samo bežno ustavila pri Ketteju, Preglju in drugih, ki so omogočili, da so vstali Pregarc, Pahor, Košuta, Lipovec in Rebula. Kdor je pazno sledil njenemu predavanju, je moral opaziti, da gre za vrsto imen v sodobni književnosti Primorske, ki so nam nepoznana: Ta je trdno evropska, vendar je ne moremo enačiti z domovinsko, še manj je pa podobna zdomski. Prav zato gre za samosvojo književnost, zakoreninjeno v istrskem človeku in v mediteranskem okolju, ki zato nastopa samostojno.

Na tem večeru so brali svoja dela tudi Drago Jančar, Aleš Debeljak, Jure Potokar in Andrej Capuder, nakar se je sprožila živahna diskusija. Bolj kot o prebranih delih se je ta vrtela okrog vprašanja etike in estetike, individualizma in kolektivism, svobode in nesvobode v literaturi, kar je bila glavna tema večera. Že med diskusijo smo opazili, da so vsi diskutanti bili udeleženi na nek način pri spremembah v Sloveniji: Jančar je bil prej pri Katedri nato pa Novi reviji, Debeljak je bil med glavnimi usmerjevalci revije Tribune, sedaj pa Literature, Potokar, ki je eno izmed najbolj modernih peres slovenske poezije, je pisal in delal pri Radiu študent in SKUC-u, Capuder je bil sourednik Celovškega zvona, medtem ko je Rebula pisal v Most in Zaliv, še celo Peterle, ki je le malo posegel v diskusijo, je bil soustanovitelj Revije 2000. Tako so bili na večeru v Buenos Airesu zbrani vodilni slovenskega revijalnega tiska v zadnjem desetletju. Tako diskutanti kot poslušalci so se zedinili, da je predpogoj umetniškega ustvarjanja svoboda in da k raznolikosti v književnosti more dosti več prispevati individualizem kot pa kolektivism. Morda je koga neprijetno dirnila trditev Rebule, da je emigracija malo ali nič vplivala na spremembo režima v Sloveniji: poznali so samo Balantiča. Kako naj bi, saj so bile njene knjige prepovedane do nedavna!

Dr. Alojzij Kukovica: New age-nova doba.

"Časi so taki", tako radi potarnamo, da z naših ramen prevalimo našo odgovornost na druge. Že Sv. Avgustin je bil proti temu načinu miselnosti in je pribil: "Časi smo mi, mi delamo čase!"

Če bi dr. Alojzij Kukovica imel predavanja o novem religioznem gibanju pred štirimi-petimi leti, bi se predavanja udeležilo morda četrtnina-tretjina udeležencev kulturnega večera, nismo se še zanimali za New age niti ni bil še tako agresiven in razširjen, da bi mu pripisovali tako važnost, danes pa je to gibanje doseglo že take razsežnosti, da je imel predavatelj polno dvorano vedenja željivih ljudi pred seboj. Če filozofija izvira po novejšem najprej iz rado-željivosti, potem pa iz strahu pred tesnobo, potem smo bili vsi v neki meri željni informacij in zaskrbljeni pred tem novim pojavom sodobnosti,

ki se je v tako kratkem času skoraj čudežno razpasel po celim svetu.

Ni še dolgo, ko se je začelo med nami govoriti o koncu zgodovine, filozofije, ideologije, vere, fizike, znanosti, čemur morda nismo pripisovali posebnega pomena, vendar v luči novih nauk New agea vidimo, da je to že bila priprava na New age, zakrita seveda. Današnji nasprotniki vere, kulture, človeštva ne nastopajo več tako bojevito in sovražno-zadosti je, da minirajo z bolj modernimi sredstvi obveščanja tradicionalne vrednote z radijem, televizijo, časopisi, revijalnim tiskom, glasbo, s katerimi širijo izraze vesoljni duh, planetarna zavest, premišljanje o onostranstvu, yoge vseh vrst, reinkarnacija, pozitivni in negativni valovi, vesoljna energija, ki jih vzhodni guruji, ki so nekakšni glasniki starih verstev z novimi prijemi, pojmi iz astrologije, panteizma, monizma, teozofije, gnosticizma ter drugih starih verstev propovedujejo sodobnemu človeštvu. Vse to izpodžira zahodno kulturo in verstva neopazno, toda dan za dnem.

Najbolj zanimivo je to, da se velika večina ni nikdar vprašala, odkod ta nenavadni naval nanjo in zakaj, kateri je skupni imenovalac, odkod neizmerni kapitali, potrebni za tako vsestransko in dolgotrajno propagando, odkod ta privlačnost te vere brez dogem, brez kulta, brez verskega središča, brez duhovniške plasti, brez morale? Brez dvoma je New age pripomogel k razpadu komunizma (morda preobleki ali zakrinkanju?), da popuščamo in prepuščamo nove miselnosti bistvo naše civilizacije in je moral pri tem razpolagati z velikanskimi kapitali, ki jih je zmožna samo svetovna masonerija, tudi skupni imenovalac sovražnosti krščanki cerkvi bi nas napotil v tej smeri. Seveda obstajajo tudi cilji, čeprav o njih pristaši New agea ne govorijo dosti, so pa vsi sovražni veri in krščanski kulturi.

Predavatelj je pokazal tudi na dobre strani New agea: ljubezen do živali, nova odkritja v zdravstvu, raziskovanje možganskega delovanja, pomirjajočo glasbo, zavrtje pretiranega nacionalizma, preveliko racionalnost naše dobe, vendar bi se vse to nekoč moglo razviti tudi brez njega, veliko pa je tudi okrasnih priveskov, odlomkov znova oživiljenih verstev, praznega verovanja predvsem pa naveličanosti človeštva in iskanja novega.

V diskusiji je bilo najbolj zanimivo vprašanje, zakaj je najbolj ranljiva prav Zahodna Evropa in njena družba, ki je bila nekoč katoliška, v kateri pa je od časa do časa prihajalo do velikih pretresov in sprememb, kar naj bi preprečil prav New age z navidnem humanizmom in nazorom: Vse je eno, vse se združuje. Bog je Oče in Mati, ying je yang, Kristus je res prišel, prišel pa bo še Maitreya in takrat bo nastopila z dobo vodnarja, doba resnične in trajne sreče človeštva.

SREČO, MIR in BLAGOSLOV

za Božič in Novo leto,
želi Slovenska kulturna akcija
vsem svojim naročnikom in prijateljem!

Praznik razkošja barv

Slikarska razstava Ivana Bukovca se je vršila 16. maja 1992 v mali dvorani Slovenske hiše. Nič posebnega, bi kdo pomislil: Bukovec je že razstavljal in še bo. Vendar je tokrat razstava imela poseben pomen, čeprav so bile priprave nanjo čisto običajne. Na zunaj se ni opazilo večje dejavnosti ali propagande zanjo, toda resnemu kronistu ni moglo uiti številna udeležba kljub slabemu vremenu. Razstava je namreč imela še globlji pomen: Ali je emigracija še zmožna ustvarjati zunaj domovine in ceniti svoje stvaritve v tolikem številu, da še lahko govorimo o njenem nadaljnjem poslanstvu, posebno pa še o smislu Slovenske kulturne akcije.

Tega vprašanja si še ni nihče zastavil zaradi spremenjenih razmer v domovini, vendar ni odvečno; razstava se je vršila komaj štirinajst dni pred občnim zborom SKA in morda je nehote prav Bukovčeva razstava dala odgovor na odprto vprašanje o upravičenosti njenega obstoja. Sedaj že lahko z gotovostjo zatrdimo: Če je emigracija še zmožna tako kvalitetnih prireditev kakor je bila Bukovčeva razstava in tolikšnih ljubiteljev lepih umetnosti, ki so jo obiskali, potem ima ta naša krovna kulturna organizacija kljub vsem pomanjkljivostim še vedno upravičenost do obstoja. Tudi gornji naslov potem ni odvečen.

Tokrat je šlo tematsko za precej enotno razstavo devetindvajsetih Bukovčevih akvarelov. Med njimi je morala pasti v oči že ob vstopu v dvorano tako likovnemu kritiku, kakor neposvečenemu luminoznost razstavljenih slik. Med njimi so prevladovali cvetlični motivi, izrazito pokrajinske slike so bile v manjšini, vendar so prav te pritegnile pozornost udeležencev. Bukovec preseneti vsakokrat ko razstavlja. Tistim prvim, ki smo imeli priliko opazovati sklop celotne razstave ob prazni dvorani, prav tako zadnjim, so nam zaklicali dobrodošlico svetlobne slike pejsažev, med katerimi je bil menda samo Nahuel Huapi zaradi velikih materialnih gmot obarvan z zamolklo temno barvo, vse druge slike pa so se odlikovale po barvni razgibanosti, jasnosti, igrivosti, lahкотnosti in svetlem kromizmu. Na to je opozoril že predstavitelj slikarja prof. Vinko Rode, da je akvarel že za stare veljal kot slikarska zvrst, ki se mora prav po barvitosti vtisniti v srce in spomin.

Bukovec se ne ponavlja, vsaj na slikah bi to težko zasledili, čeprav že s prejšnjo gotovostjo lahko trdimo, da se še razvija, ali bolje rečeno, da nas vedno znova preseneča z novimi prijemi. Valle encantado iz pred nekaj let nazaj ni Začarana dolina, ki smo jo imeli priliko občudovati na zadnji razstavi. S psihološkim jezikom rečeno, gre za nekaj globlje, bolj dovršenega pri zadnjem Bukovcu, ki pa ne pušča več toliko svobode gledalcu, da bi sam svojevoljno dopolnjeval na videz nekončano sliko. Ne dokončano! Slika je dokončana, toda prej je gledalec imel še možnosti, da jo je dopolnil z miselnimi asociacijami, medtem ko sedaj stojimo že pred trdim dokončnim dejstvom. Valle encantado je to po jesenski slani, na levi strani reke Limaya stoje ti bresti! Listi so že porumeneli, le ponekod so obdržali še temno zeleno barvo, navdajali so nas z otožnostjo, kazali so prehod iz ene dobe v drugo, morda iz zrelosti v starost, iz jeseni v zimo, navdajali so nas z mislimi o minljivosti. Nekateri bresti so bili že goli in so strmeli kot svareči prsti mementa, drugim je listje od zgoraj že odpadlo, le spodaj je trepetalo pod neizprosno silo vetra. Morda je neke v zavetju še ostalo nekaj listov z barvami poletja, da nas spominja nanj. Bliže reki Limay pa se še svetlikajo v vetru nežne svetlo rumene barve, pomešane s srebrnimi, puhastimi, ki jih lahko meša jesenski veter. Skoraj bi lahko rekli, da je Bukovec za nas ustavil čas, v katerem moremo občudovati vseh vrst barve. Barve v prehodu.

Od prejšnje razstave sta se mi ustavili v spominu Villa Miseria I. II. Če ju primerjamo z zadnjimi krajinski slikami Bukovca, bi zastoj iskali v njih časovno razsežnost: vse je nekam (za)časno in vendar že ustaljeno, začasnost je v povešenih kolih in rančih, v vegastih ulicah, črnih kartonih rančev, ostankih smeti, avtomobilskih gumah, zmehčanih pločevinkah, viseči bodeči žici, še v povešenem repu potepuškega psa. Bog ve, če je začasnost sploh pravi izraz,

za to primerjavo kot nasprotje atemporalnosti in ustaljenosti; morebiti gre samo za prehodna stanja, pri katerih je pustil Bukovec prej večji obseg svobode, da si je razlagal sliko na več načinov, sedaj pa ga prisili, da vidi samo tisto, kar je on videl v danem trenutku. Slike, ki obsegajo večje likovne plosče, ali ki jih je slikal od daleč, vzbujajo vtis masivnosti, teže, zaradi temnejših, zamolknejših barv, ki jih pa ublažijo svetlejši toni, ki mu služijo za nakazovanje daljave (Rumena njiva), obenem pa poudarjajo tudi statičnost ležečih ploskev. To bi si razlagali tako, kot da se je Bukovec zbudila zaznava narave, ki jo je spravil v sklad z zakoni fizike. Bukovec je v obravnavi realist, medtem ko se po koloraturi precej približuje impresionistom (Manetu). Je to nekaj presenetljivega, ker vsi vemo, da je Bukovec človek mesta, po drugi strani bi si to lahko razlagali kot neke vrste alienacijo, kjer se izgubi čut za vsakdanje stvari.

Nedavno tega je bila v Ljubljani razstava slik in po njej so izvedli anketo, da bi ugotovili odgovor na vprašanje: Do kod sega slika? Bukovčeve slike segajo do srca in razuma. Do srca s svojo igrivostjo, živostjo in razgibanostjo barv, do razuma, ker se ni mogel ali ni hotel odtrgati od realnosti.

Včasih si ni bilo treba staviti vprašanj o upravičenosti obstoja kulturne akcije. Kdor je bil na Bukovčevi razstavi pa je že tudi dobil odgovor na vprašanje: Še so med nami idealisti, ki, ne da bi sami vedeli, držijo s svojo ustvarjalno silo in notranjim bogastvom našo skupnost pokonci in jo bogatijo. Še so med nami tudi ljubitelji lepih umetnosti, ki znajo ceniti vse lepo.

Tone Brulc

Ob stoletnici prvega slovenskega katoliškega shoda

So dogodki, ki jim po stoletju ne pripisujemo več važnosti, so pa spet drugi, ki so še prav tako pomembni kot takrat, ko so se zgodili, ker so se vtisnili v narodno dušo tako globoko, da jih ta pomni, kot da so se zgodili včeraj. Skoraj redno gre za stvari velikega pomena, pri katerih je narod sodeloval, ali pa se je znašel po stoletjih zopet v veliki bivanjski stiski.

Letos obhajamo stoletnico prvega slovenskega katoliškega shoda, kateremu so potem sledili še drugi, ki pa je izdelal slovenski katoliški program, nakazal smernice za njegovo udeleževanje in s tem postal temelj boljše prihodnosti našega naroda. V programu se je predvidevalo, da se narod ne samo obdrži, ampak da bi se v spreminjajočih razmerah tudi znal pravilno usmeriti tudi takrat, ko bi mu grozila nevarnost. Program naj bi bil katoliški, ideološko podlaga vsemu katoliškemu gibanju na vseh področjih narodnih dejavnosti: kulturni, prosvetni, vzgojni, politični, gospodarski in športni.

Čeprav je poteklo že sto let od takrat, stojimo Slovenci še vedno pred istimi nalogami; odstop od katoliškega programa, kakor je bil izdelan takrat, nas je drago stal-znova moramo začeti pokladati temelje res krščanski kulturi, čeprav se tokrat nam ni treba boriti za jezik, celo samostojno državo imamo, vendar politika, vzgoja, prosveta so še na slabšem, ni več resničnih zadrug, slovensko gospodarstvo je v kriznem stanju, od politike moremo kaj pričakovati samo na dolg rok, versko pa ni bil naš narod še nikoli tako na tleh, kakor je danes.

Res je, da smo Slovenci prišli do najvišjih kulturnih ustanov že pred petimi desetletji, s katerimi se moremo identificirati pred kulturnim svetom, vendar kot katoliškemu narodu nam ne bi škodilo, da se ozremo po bistvu narodnega življenja za to sto let nazaj. Res je, da niso bila vsa vprašanja, ki si jih je zastavil katoliški shod, rešena popolnoma v naslednjih letih, vendar moramo priznati, da niso bili časi vedno naklonjeni katoliški miselnosti in usmerjenosti shoda, veliko pa je bilo krivde tudi v nas samih. Danes že lahko vidimo, da bo treba pričeti vse znova in od spodaj, če hočemo, ne izpolniti katoliški program, ampak tudi če imamo voljo do življenja in to res krščanskega.

Škoda, da je na dan, ko smo proslavljali obletnico prvega katoliškega shoda pri Slovenski kulturni akciji, bilo tako slabo vreme in da je bila zaradi tega udeležba tako maloštevilna.

Prof. Boris Pahor: Slovenstvo v Italiji

Ko je prof. Boris Pahor, letošnji dobitnik Prešernove nagrade, bil povabljen od rojakov iz Furlanije in Beneške Slovenije, da naj jih obišče in jim spregovori o sedanjem stanju Slovencev v njihovih deželah, ga je naprosila tudi Slovenska kulturna akcija, naj bi nam razložil položaj slovenstva v Italiji. Kdo bi to mogel bolje storiti kakor on, ki je bil rojen tam, študiral in poučeval dolga desetletja, ki je strokovnjak in izvedenec v predsedstvu evropskega združenja za etične skupnosti, poleg tega pa še kot človek, ki se je vse življenje zavzemal za usodo slovenstva tako v Italiji kakor v Sloveniji.

Njegovo predavanje je bilo še iz leta 1987., vendar mu ga ni bilo treba prenavljati in popravljati, ker vse teze držijo še danes, tako za Trst, Gorico, Videm, kakor za večino slovenskih krajev, ki so bili od začetka v Italiji, ali pa so bili priključeni po letu 1866 beneški republiki. S predavateljem smo poromali nazaj v 12. stoletje, kjer so bili prvič omenjeni Slovenci, nato v 13. in 14. stoletje, ko je na prosilni listini dožu Dandolu bila že tretjina priimkov slovenskih, potem v leto 1518., ko je Primož Trubar s škofom Bonomijem prepeval v tržaški stolnici, ko je bila "civitas Tergestina cum Stiria et Carniola verum emporium..." Slovenci v zaledju mesta, Slovenci na vratih mesta, Slovenci v mestu samem kot enakovredni in enakopravni drugim narodnostim, v mirnem sožitju z njimi, oplajajoč kulturo drug drugega, vse do prihoda zagretilih italijanskih nacionalistov in šovinistov-fašistov.

Od takrat so se začele italijanske psovke Slovencev, ki niso nikdar točno razločevale Slovanov-Slavov-Schiavov-Ščavov ter Slovencev-Slovenov. Italijani so prve čutili kot nekakšno ogrožajočo maso, ki visi nad italijanskim mestom in grozi, da ga bo požrla, istočasno so pa Slovence zmerjali z narodom hlapcev in dekel, da bi zakrili manjvrednosti kompleks, ker so deklet in hlapci bili bolj inteligentni in kulturni kakor pa gospodarji.

Primorski Slovenci so kljub italijanski premoči postajali nevarni Italijanom že v Avstriji, zato so jih proglasili za nezgodovinski narod, njihova nacionalna nestrpnost je hotela iztrebiti sožitje dvojezičnosti in s koncem prve svetovne vojne je naravnost izbruhnila na dan, kar je privedlo do skrajno nekulturnih dejanj: požiga Narodnega doma, prepovedi slovenščine v javnosti in šolah, preimenovanje stoletnih slovenskih priimkov, brisanje vsake sledi slovenstva v mestih in na podeželju, celo na pokopališča so zanesli svoje sovraštvo do Slovencev. Vse to je rodilo odpor, ki se je s Tigr-om in tržaškimi procesi samo še povečal s slovenske strani. Evropa je na vse to samo molčala.

Ob jugoslovanski zasedbi Trsta se je pokazal nenadzorovani in revolucijski slovenski bes: bili so poboji Italijanov, vendar ne v takih razmerjih, kot jih hočejo prikazati danes Italijani. Če so jim Slovenci pomagali še leta 1943 pred Nemci, leta 1945. niso poznali več mere. Zagrizeni šovinizmi so podrli sožitje in ravnotežje med obema narodoma za lep čas.

Ne mirovna pogodba iz leta 1954., ki je končala nenaravni položaj Slovencev v Svobodnem tržaškem ozemlju ne Osimski sporazum nista rešila vprašanja primorskih Slovencev dokončno: nekaj so dobili, nekaj izgubili. Nazaj so dobili vse šolstvo od otroških vrtcev do univerze, časopise, radio, knjižnice, kulturne domove, popravljene so bile nekatere krivice, vendar pravno še danes niso zaščiteni z državno pogodbo; Londonski sporazum iz leta 1975. je premalo, ker nima smisla in je skrajno nevarno ostati na milost in nemilost ali dobro voljo italijanske in jugoslovanske (sedaj slovenske) vlade.

Jamstvo Slovencev mora biti mednarodno z strani Združenih narodov. Morda je prav zaradi čuta ogroženosti porasla narodna zavest in zahteva slovenske narodnostne skupine, ker se čuti ogroženo.

Slovenski politični monizem je v preteklosti dostikrat več škodil kakor pa koristil. Koristil je v toliko, da so Slovenci v zamejstvu spoznali, da se lahko oprejo in morajo postaviti na lastne noge in da jim ni treba čakati rešitve iz Ljubljane.

Iz predavateljevih besed je vel optimizem in tih ponos: to smo napravili sami, dostikrat kljub matičnim nasvetom. Če se v tisočletju slovenska meja ni premaknila na Primorskem, se tudi sedaj ne bo, ko cvetejo naše šole, kulturne in gospodarske ustanove in slovenski tisk. Občasni izbruhi in napadi na

slovensko skupnost narodno zavest le krepe, drugače pa smo priče vzporednemu, dvojnemu življenju italijanske in slovenske skupnosti, kar se je od Trubarjevih časov že dogajalo. Slovenci se čutijo samozadostne, sposobne življenja v tuji državi, ki je tudi njihova, vstopajo in sklepajo koalicije brez botrov, celo od Evropske skupnosti ne pričakujejo dosti.

V živahni diskusiji je predavatelj dal obširna pojasnila, ki so se dotikala vprašanj šolstva, jezika, vračanja priimkov, stikov med književniki in umetniki matice in zamejstva.

Zares kulturn in ploden večer, ki je privabil tudi številne primorske rojake, ki so imeli priliko slišati predavatelja že na Radijskem kotičku, v klubu Triglav in v Villa Ballester pri beneških Slovencih. Z obiskom prof. Borisa Pahorja, prof. Zore Tavčar in prof. Alojza Rebule, bi letošnje leto mogli poimenovati kar Primorsko leto. Za nas seveda.

Dr. Mirko Gogala: Ideologija, politika in vera

Tone Kržišnik: Akvareli iz Slovenije

Včasih bi človek mislil, da se nas bo več prišlo tujega sveta po tako dolgi dobi, ali pa da bomo izgubili vse tisto, kar smo prinesli s seboj ter sledili modnim pojavom, muham enodnevnici, vendar so kulturni večeri, na katerih udeležba dokazuje, da temu ni tako: ljudje res sledijo dogajanju okolja, hočejo pa biti na jasnem o njih. Prav to je pokazala udeležba na kulturnem večeru, na katerem je predaval dr. Mirko Gogala o aktualnih, toliko rabljenih, vendar tako nerazumljivih pojmi in medsebojnih odnosih med ideologijo, politiko in vero. Za to je moral poseči nazaj v zgodovino ideologije, da nam je razložil, kaj sploh ideologija pomeni enim, kaj drugim, kaj prej, kaj danes.

Predavatelj se je poslužil vseh poznanih opredelitev pojma, najbolj pa mu je služil pri razlagi Documento de Puebla, kjer se je vprašanje ideologije podrobno obravnavalo v vseh odtentkih. Če je bilo prej kaj nejasnega, nam je Puebla razložila, "da so ideologije potrebne (nujne) za socialno delo, v kolikor so posredovanje za akcijo." Predavatelj je s tem že odgovoril na trditev, da so ideologije že umrle, ali da imajo samo slabšalen pomen. Med zamišljenim in ostvarjenim ter akcijo, stojijo kot posredovalno sredstvo, od človeka pa zavisi koristna ali slaba uporaba ideologij. V današnji zmedbi pojmov je dobro in tolažilno vedeti, da ni še prišla doba smrti ideologij, da pa tisti, ki to trdijo, svojo skrivajo za hrbtno.

Ni nam znano, v koliko cenijo v Evropi Južno Ameriko, večkrat pa smo že slišali, da je rezerva krščanstva in celina, ki šteje največ kristjanov. Če se težišče krščanstva pomika iz Evrope na južnoameriško celino, jo prej ali slej dosežejo tudi evropske ideologije. Če so v ZDA okrog l. 1960 govorili o smrti ideologij, je tukaj lahko vsak sprevidel prav rojstvo novih ideologij ali pa starih preoblečenih v novo preobleko ali z novimi primesmi.

Tudi vrednost ideologij, kot jo je prikazal predavatelj, da zavisi od mobilizacije moči, bi dokazovala, da je v Južni Ameriki še vedno lažje pritegniti večje mase ljudi za (nes)pametne cilje kot pa v Evropi. Morda temu pripomore tudi svežina in mešanica ljudstev v Novem Svetu, večja naravnost čustev, ne pa samo socialne neenakosti in krivice?

Ideologija ni znanost ne filozofija, čeprav ji skušajo nadeti videz znanosti, od (za)verovanosti množic s strani, pa bi človek mislil, da gre za novo vero. Tudi od filozofije nimajo dosti podlage, ker delujejo predvsem na posameznika in mase z mediji družbenega občejanja, ki se pa ne odlikujejo ravno po iskanju resnice. Posameznik je pod pritiskom tistih, ki obvladujejo medije, tem pa tudi ne gre za drugo, kot pritegniti čim večje število bralcev, poslušalcev in gledalcev, torej delujejo na čustva, ki pa nimajo opraviti dosti s filozofijo. Tejgre predvsem za odkrivanje resnice, med tem ko gre ideologiji za pridobitev čim večjega števila pristašev. Pri tem, naj se zdi še tako paradoksnost, pride do veljave in vrednotenja celo utopija, ki nam daje upanje in nas trga za nekaj časa iz krute dejanskosti.

Ideologija najde rodovitna tla predvsem v politiki, kar smo imeli priliko opaziti pri zadnjih političnih ideologijah, ki so že propadle in pri drugih, ki so še v veljavi. Iz politike kot znanosti o družbeni blaginji so prav ideologi napravili skoraj nadomestek za vero. Vendar ideologija ni vera, naj si še tako trudi, da bi jo zamenjala, posebej zato mora ravno vernik razločevati in kritično soditi o političnih ideologijah.

Druga pogosta zamenjava se dogaja s socialnim naukom Cerkev, ki ga nekateri istijo z vero zaradi bogatega izkustva Cerkev, ki pa se ne zavzema samo za eno plat človeka, ampak ga jemlje globalno kot družbeno, gospodarsko, politično in kulturno bitje, zato pa ima Cerkev dolžnost in pravico, da je zaradi dobrega svojih vernikov kritična do drugih političnih ideologij, ki niso v skladu z njenim naukom ali pa ga celo zanikajo. Ona ima na skrbi osebno in družinsko življenje, operira pa a kategorijami ljubezni, molitve, odpuščanja, za katere današnja ideologije nimajo smisla.

Predavatelj se je večkrat poslužil dognanj in nauka Medellina, Pueble in Santa Dominga, ki jih večina udeležencev pozna le malo ali nič, zato je bilo predavanje tudi s te strani koristno, da smo spoznali mnjenja škofovskih konferenc v Južni Ameriki. Nekatera smo že poznali: duhovnik naj ne sprejema vodilnih položajev v političnih organizacijah, če jih pa mora, mora dobiti dovoljenje za to. Škofje najse vzdrže popolnoma udeležbe na eni ali drugi strani političnih strank. V tem naj sledijo Kristusu, ker bodo mogli oznanjati njegov evangelij samo tako svobodno.

Ne vera ne evangelij ne socialni nauk niso ideologije, zato je zmotno, da se skušajo programi političnih strank istovetiti ali skrivati za enim izmed njih. Dejansko so se ideologije večkrat posluževale Cerkev, vere, družbenega nauka, pa tudi Cerkev se je v preteklosti naslanjala na družbene ustanove, ki so minljive, časne in spremenljive. Prav pri odkritju Amerike in zavojevanju in organiziranju cerkvenega in družbenega življenja dobimo lepe primere, kakšen sme in kakšen ne sme biti odnos Cerkev do države, s tem pa pridemo tudi do razločevanja odgovornosti ene in druge.

Ni hudič pribrisan, ker je hudič, ampak ker je star, ker ima skušnje, pravi španski pregovor. Že parkrat smo imeli pri SKA deljene kulturne večere na dva dela in vendar se slikarski del ni do sedaj nobenkrat tako posrečil kot pri razstavi slikarja Toneta Kržišnika, ki je bila združena s predavanjem dr. Mirka Gogale. Morda je motila prej zadnja vrsta stolov, osvetlitev, višina slik ali njih barva, morda tudi način razstavljenih slik ali še kaj drugega, toda tokrat je razstava, čeprav je bila omejena samo na devet slik, doživela lep uspeh. Devet akvarel iz Slovenije, po velikosti enakih, sorodnih po tematici, razstavljenih asimetrično v zadnjem vogalu male dvorane Slovenske hiše, je zastrmel v obiskovalca neprisiljeno, tiho, nevsiljivo. Mojster Kržišnik je razstavljal premalo, da bi mogel rabiti izraz "nevsiljiv" zaradi odsotnosti živih barv; tiho, ker je to bila na nek način spominska razstava. Ne samo spominska-evokativna bi bil pravi izraz, ker nam kliče v spomin pokrajino, ki je ni več.

Slike z razstave prikazujejo Gorenjsko, toda Gorenjsko, ki živi še v spominih starejših; na devetih slikah dobimo kar pet kozolcev, teh simbolov slovenske praktičnosti, torej je kozolec še vedno pogost pojav za krajinarjevo oko. Evokativna je bila razstava v tem pomenu, da jo je tisti, ki je Gorenjsko poznal pred štiridesetimi petdesetimi leti, zopet našel tako kot je bila na Kržišnikovih slikah: tisti neminljivi, bistveni del Gorenjske, ki ga ljudje še niso utegnili pokvariti, preurediti s počitniškimi hišicami in drugimi nestvori, tistega nam je pokazal Kržišnik na akvarelih.

Ne vem, kako smo Slovenci bogati na dobrih krajinarjih, tudi o njihovi kakovosti mi je težko govoriti iz tujine, dejstvo pa je, da so si poznavalci in ljubitelji slikarske umetnosti že rezervirali slike prvi dan, ko so bile razstavljene, komaj je bila razstava odkrita.

Kržišnik je realist v iskanju slikarskih motivov, njih dojemanju in podajanju, čeprav pri njem barvitost ni tako blesteča in

razgibana kot pri Bukovcu, je pa prav zato bolj realna, še bolj navezana na dejanskost.

Upajmo, da se bomo še večkrat srečali z njim pri SKA in da nam bo posredoval svoje viđenje sveta.

Dr. Katica Cukjati-Debeljakova: Ob 500 letnici stika med Ameriko in Evropo

Morda bo človeštvo le nehalo ponavljati stare napake, prišlo k pameti, počasi, toda gotovo, ker se uči iz njih. So znaki, ki kažejo na to: lansko leto se je skoraj ves kulturni svet razdelil med pristaše, ki so trdili, da je bila francoska revolucija upravičena in pozitivna za človeštvo in druge, ki so trdili prav nasprotno. Letos ob 500 letnici odkritja Amerike so se ameriški indigenisti in njihovi zastopniki spotaknili že nad samim izrazom "odkritje" in ponekod predlagali, drugod pa že grozilno zahtevali, da naj se rabi vnaprej izraz "srečanje dveh kultur". Srečanje dveh kultur torej, od katerih je bilo ena evropska, na ameriški polobli pa je takrat obstajalo več vrst kultur ali kultur različnih narodov, vsekakor gre za množinsko obliko, torej tudi srečanje ne bi bil ravno pripraven izraz. Poleg tega pa tudi ni šlo ravno za srečanje, saj indigenisti in njihovi zastopniki obtožujejo Evropejce, da je šlo za genocid indijanskih narodov.

Predavateljica dr. Katica Cukjati-Debeljakova je že v začetku predavanja poudarila, da bo zaradi osvetlitve tedanjega položaja predavanje nosilo bolj zgodovinski značaj, da bo prikazala vzroke in posledice, dobre in slabe strani odkritja, predvsem pa njegovo upravičenost in ravnanje konkvistatorjev.

Odkritje Amerike je treba obravnavati pod več vidiki: verskim, gospodarskim, družbenim, ki pa zopet odvisijo od zavojevalteljev in položaja, ki so ga ti našli v Novem svetu. Vsekakor pa ne s stališča kulturne stopnje, na kateri se nahaja človeštvo danes. Že za časa odkritja ni bilo vse v skladu s takratnimi zakoni, odvisno je bilo pa tudi od ponašanja Indijancev pred belim človekom. Na vsak način so imeli ti pred Indijanci velike prednosti: imeli so boljše orožje, konje, ki so bili za Indijance nepoznane živali, poznali so umetnost vojskovanja, medtem ko so Indijanci belce imeli naravnost za bogove, ker je obstajala večstoletna prerokba, da bo Bog Inti poslal z vzhoda bele ljudi v zameno zase. Samo tako si moremo razlagati, da je skoraj stotisočna vojska Atahualpe negibno opazovala razčetrjenje svojega poglavarja.

Niso bila zemeljska bogastva edini ali prvenstveni nagib odkrivanja, je zatrdila predavateljica, čeprav so tudi ta pomagala k izboljšanju življenja v Evropi, z rastlinami, ki jih ta ni poznala: krompir, koruza, ananas, tobak, kakao in druge; istočasno pa je prišlo do uveljavljanja človeških pravic, ker so se tlačani svobodno izseljevali v Novi svet in postali tako neodvisni od fevdalcev. Že takrat je bilo zasejano seme, ki je potem vzkliklo v francoski revoluciji.

Črna legenda o španskih krutostih p. Bartolomeja de las Casas in Inca Garcilasa je bila resda delno upravičena, vendar je že takrat imela politični naboj. Odnosi med Cerkvijo in državo so se v Španiji po zahtevi arijanizma res uredili, vendar je v Južni Ameriki nastop Sv. Toribija Mogrovieja, ki je sklical prvo sinodo vseh južnoameriških škofov, močno odjeknil tudi v post tridentinski Evropi, kjer so se vladarji še nemoteno vmešavali v življenje Cerkev. S tem se je začel inkulturacijski proces vere, katerega so do najvišje stopnje popolnosti dopolnili sto let kasneje jezuiti v redukcijah. Jezuiti so bili samo eden od redov, po številu sprva najšibkejši, saj obstoji seznam frančiškanov in njihovih katehistov, ki ga je zapisal že l. 1521. Joaquin Garcia Icazbalceta, ko jih je sprejel Hernan Cortes. Poleg teh so bili močno zastopani tudi dominikanci, pa tudi drugi redovi niso zaostajali.

Lahko bi rekli, da je bilo zaključeno zadnje poglavje črne legende pred nekaj meseci v Santo Domingo: papež Janez Pavel II. je javno priznal, da so se ob odkritju godile nepopravljive krivice in je prosil odpuščanja Indijance.

Predstavitev Slovenskega čudeža dr. Tarasa Kermaunerja pri SKA

"Ne hčere nè sina po meni ne bo, dovolj le spomina mi pesmi pojo!" je zapisal z gotovostjo pred več kot stopetdesetimi leti France Prešeren. Drobna knjižica slovenske poezije je res zdržala toliko časa in bo živela še dalje: najbrž bo zadnji Slovenec z eno roko držal Sv. pismo (prej so mislili da bo Marksov Kapital), z drugo pa bo objemal Prešernove poezije, ko bo ležal na mrtvaškem odru.

Delovanje slovenske politične emigracije, ki se je umaknila pred polstoletjem pred navalom komunizma v tujini, ni bilo majhno ne tako borno, da bi se morali bati, da bo izginilo, vendar veliko ustvarjanega bi se lahko izgubilo, razlagalo na drugačen način, zamolčevale bi se lahko zasluge enih, povzdigovale drugih, pozabljene bi ostale lahko osebnosti, ki so gradile ta argentinski čudež, ki so znale uporabiti prave vogelne kamne, na katerih se je hranil tako dolgo v tujini z lastnimi silami, kljub nasprotovanju, omaloževanju in blatenju v stari domovini. Da se to ne bo zgodilo, bodo naš in prihodnji rod morali prepisati vnemi in požrtvovalnemu delu dveh ljudi: dr. Tarasu Kermaunerju iz domovine in p. Ladislavu Lenčku, ki je pri stvaritvi tega čudeža sodeloval od vsega začetka kot duhovnik, ustanovitelj Slovenske kulturne akcije, pobudnik skoraj vsakega gledališkega podviga, bil duša misijonskega delovanja slovenske politične emigracije, s katerim je ta podpirala slovenske misijonarje po svetu, držala vez čez njega, prav tako stike z domovino in zamejstvom, ji pošiljala novih delavcev v vinograd Gospodov, s čimer je njegovo delovanje obsegalo ves svet.

Oba imenovana sta bila sopredstavitelja trilogije Slovenski čudež v Argentini. Slovenski čudež so kar tri knjige, ki nosijo zaporedne številke 148., 149. in 150. izdanje Slovenske kulturne akcije, kar je tudi poseben mejnik v življenju naše organizacije. Predstavitelja sta se držala bolj formalne plati knjige; kdo je

dal pobudo za tisk, kdaj in kako je nastala, kdo jo je denarno podprl, kakšen obseg ima, kaj je glavno v vsakem delu knjige. Gre za 650 strani čtiva, brez vsake jezikovne, tiskarske, oblikovne napake, ki prvič skuša podati celotno podobo SPE, kateri pa še seveda manjkajo podrobnosti ter gledanje še z druge strani, prav zaradi tega pa se njen avtor mudi letos med nami, da te druge videze poda v prihodnji knjigi, ki bo nosila naslov Vrnitev od SPE.

Najprej je avtor nameraval Slovenski čudež napisati kot potopis in ga izdajati po poglavjih pri Slovencu ali kateri drugi publikaciji in prava sreča je bila za nas, da se je premislil, nekaj so pri tem vplivale pa tudi razmere, tako da smo dobili s prvo knjigo Predstavitev SPE dokaj točen prikaz zdomstva, njegovih ljudi, vzrokov emigracije, njeno prejšnje in sedanje stanje. O vsem tem je avtor predaval po vrnitvi iz Argentine, predavanjem je dodal samo še obširne komentarje.

V Krščanski tragediji primerja Simčičevo dramo Zgodaj dopolnjena mladost in Kremzarjeve Žive in mrtve brate z deli povojnih slovenskih literatov.

Najobsežnejša je tretja knjiga Srečanja in portreti in moramo reči, da gre za večplastno snov; je razčlemba avtorjevega življenja, je kritika domovinske katoliške skupnosti, gre za primerjanje, je program za bodoče slovenske rodove, za slovensko krščanstvo, gre za osebne premisleke in uvide, polne ostrega opazovanja.

V diskusiji, ki je sledila predstavitvi, so se zastavljala vprašanja o podpori kulture in kulturnikom, o že napravljenih napakah v domovini, seveda pa tudi o deležu in mestu, ki bi ga morala imeti zdomska literatura v domovini.

Zaenkrat sta SPE in SKA dobili epohalno delo izpod peresa sodobnega misleca in kritika slovenske družbe v domovini, ki mu bo moral raziskovalec dodati še zaradi popolnosti Slovenski čudež in Bog daj, da bi se našel mecen še za četrto nameravano knjigo-Vrnitev od SPE-zaradi katere se je Kermauner odločil prebivati še pol leta med nami., da bo slika SPE še bolj popolna.

Izšla je trilogija Slovenski čudež v Argentini dr. Tarasa Kermaunerja

Slovenski čudež v Argentini obsega 148. izdanje SKA Predstavitev
149. izdanje SKA Krščanska tragedija
150. izdanje SKA Srečanja in portreti

Slovenski čudež v Argentini je do sedaj najbolj nepristranski, najgloblji, najtočnejši z ljubeznijo in razumevanjem napisani opis slovenske politične emigracije iz leta 1945, njenih vzrokov, ciljev, načinov delovanja, vodilnih oseb, literarne dejavnosti, kulturne zavzetosti, goreče povezanosti slovenstva in vere, zakoreninjenosti v tradicionalne vrednote obenem pa tudi že posodobljenega katolištva. Kakor knjiga pomeni mejnik za SKA, tako razmejuje in završuje tudi dobo slovenskega zdomstva in zato ne bi smela manjkati nobeni še tako skromni književni polici, prav tako bo to epohalno delo slovenskega sodobnega misleca našlo častno mesto tudi v knjižnicah slovenskih razumnikov sedanjosti in prihodnosti za boljše razumevanje naše preteklosti.

Simpozij Slovenija - vaš partner

Je bilo ime poslovne konference, ki se je vršila na Bledu 21-23. junija 1992 v okviru MZSRP (Mednarodnega združenja Slovenskih razvojnih partnerjev) s sodelovanjem Gospodarske zbornice Slovenije, Inštituta za ekonomiko investicij pri Ljubljanski banki, Ministrstva za znanost in tehnologijo, slovenskim Skladom za razvoj in drugimi. Po konferenci je izšel obširen katalog projektov (307!) in poslovnih pobud, ki so zanimivi za domače in tuje gospodarstvenike.

Med pokrovitelji konference so bili: Vlada Republike Slovenije, Gospodarska zbornica Slovenije in Svetovni slovenski kongres. Če bi bilo ostvarjenih samo nekaj teh projektov, bi veliko pomenilo za slovensko gospodarstvo, če bi pa dosegli izvršitev celotne zamisli, bi to pomenilo za Slovenijo velikansko gospodarsko spremembo.

S praga domovine

Prihod Slovencev?

Odgovor dr. Boga Grafenauerja na članek *Resnica obvezuje tudi cerkveno zgodovinarje*. Pričakoval sem stvarne argumente in dokaze. Tu pa so splošna razmišljanja, pomešana z omalovaževanjem »nestrokovnjakov« in sklicevanje na spise, ki smo jih že temeljito ovrgli. Ponovno postavljam vprašanja, ki sama zavračajo obtožbo, da odgovarjam »le s trditvami in neresnicami«

1. Kateri vir govori o prihodu »alpskih Slovanov« ob koncu 6. stoletja? Zakaj dr. Grafenauer ne upošteva virov, v katerih so Slovenci imenovani Veneti? Zakaj spregleda Pavla Diakona, ki govori o bogati slovenski državi v letu 595 (drugače je ne bi Bavarci napadli za lastno obogatitev), ne ve pa ničesar o kakšnem dozdavnem prihajanju Slovanov.

2. Kaj naj bi drugega pomenile besede iz venetskih napisov, kakor so: Osti jarej (ostani jar), trumuskat (tri moški), tribuzijat (tribožji), šajnat (sijajen) itd., če ne ravno to, kar pomenijo v slovenščini?

3. Od kod naj bi prišle slovenske besede na alpskem in jadranskem ozemlju, ki so nam znane že iz rimskega časa, če niso izraz domačega venetskega jezika? Tako npr. Tergeste, Oterg, Saloca, Gurina, Grado, Gabro (magus), Drava, Timava, Isarci, Livenza, Pad, Pola, Poetovio, Celeia itd.

4. Posevni Italiji po Švici presenečajo stotine slovenskih toponimov. V knjigi Veneti - naši davni predniki jih je naštetih kar štirideset strani. Pa se jih najde še vedno več: Schijen, Gros Schijen, Rojen, Rojenbach...

Gospod profesor, so morda stari prebivalci iz Tirola in Švice hodili v zakarpatsko močvirje, da so se naučili tako lepih slovenskih krajevnih imen?

5. Glede imena Celja Keleia povem, da je to celo dodaten dokaz, da ime izvira iz besede cela, ker je bila prav ta beseda prvotno kela in je pomenila tudi najosnovnejši pojem hiše iz kož. Ime Celje izvira prav iz te besede ki so jo Veneti raznesli po Evropi. Kraj Cele je tudi blizu Hannoverja (kjer so tudi dokazani stari Slovani - Veneti) in drugod. Sami Celjani izgovarjajo ime Cele (v Cel). V slovenščini je ostal najbolj pristen pomen besede: cel, celovit.

6. Kar se pa tiče mnenja slovenskih strokovnjakov, bi pripomnil, da je mnogo učenih ljudi, ki se strinjajo z mano, vendar si tega ne upajo povedati javno zaradi slovenskega enoumja. Nekateri so mi celo rekli, naj si ne delam utvar, dokler živijo »strokovnjaki«, katerim gre v prvi vrsti za lasten prestiž. Jaz pa sem optimist in upam, da si bo resnica utrla pot slovensko javnost.

Dr. Grafenauer se sklicuje na modrovanje (recimo raje prazno besedičenje) naših »strokovnjakov« v dodatnem poglavju Zgodovine Langobardov, v plamfletu *Venetovanje* in v članku Rada Lenčka. Na vse to smo dali primeren odgovor v knjigi *Z Veneti v novi čas*. Tistim, ki te knjige še ne poznajo, jo toplo priporočamo, da si sami ustvarijo sliko o enoumju našega zgodovinarstva in arheologije.

Kot dokaz, da so tudi strokovnjaki na naši strani, želim omeniti le zgodovinarja in raziskovalca G. Sergija, ki je v svojih knjigah od leta 1898 do 1926 prišel do zaključka, da so bili jadranski Veneti Praslovani, da so prišli v Italijo že v bronasti dobi, da je venetski jezik slovenski in da Kelti niso izpodrinili prvotnega venetskega prebivalstva.

Gospod profesor, ali res mislite, da ste večji strokovnjak, kakor je bil Giuseppe Sergi? Če imate še kaj povedati, bi bilo lepo, da bi opustili osebna omalovaževanja in se omejili na konkretne dokaze ali pritidokaze.

Ivan Tomažič, Dunaj.
Slovenec, 12. julija 1992

Knjige

Premiki v obljubljene deželi

Primerjava med dvema zadnjima slovenskima knjigama Andrej Rot "Obljubljena dežela" in Janez Janša "Premiki"

Primerjava nam veliko služijo v življenju, čeprav se včasih ne zavedamo, da do naših zaključkov pridemo prav z njihovo pomočjo. V filozofiji obstoja cela veja, način, metoda, ki jo imenujemo dedukcija kjer s

primerjanjem že poznanih premis, pridemo do skoraj vedno veljavnih sklepov. Moje primerjanje teh dveh knjig ni naključno: tiskani in predstavljeni občinstvu sta bili istočasno, njuna tema obravnava pekočo problematiko človeškega (ne) sodelovanja, zaradi tega pa tudi sledeča razočaranja med sodelavci. Tudi v moje roke sta prišli istočasno, bral sem ju eno za drugo in primerjal, kaj hoče povedati bralcu eden ali drugi avtor, celo vtis, ki sem ga dobil pri branju sem skušal primerjati. Oba avtorja sta zavzemala ali še zavzamata ključne pozicije v življenju naroda, v trenutkih, ki jih imamo lahko odločilne zanj. Ne gre mi za izčrpano analizo knjig, potegnil bi rad samo nauk, s katerim, sem se srečal v eni iz recenzij knjig, ki pa velja tudi za drugo: Kako bosta mogla avtorja po objavi knjig še sodelovati z ljudmi, s katerimi jima je bilo usojeno delati, ki pa so ju razočarali?

Janša, slovenski obrambni minister, je podal v Premikih dokumentarni pregled dogajanj od začetka procesa četverice do konca vojne za slovensko samostojnost. Opisal je skoraj uro za uro osebe, s katerimi se je srečal v tem času, tudi take, ki smo jih imeli za velike osebnosti, pas pokazale svojo priletnost, strahopetnost, zahrbnost, neznačajnost in dvoličnost. Na knjigo Janše so bili burni odzivi v domovini, prišlo je do groženj na sodišču, v Kopru so poslanci celo zapustili mestno zbornico iz protesta, marsikateremu je knjiga vtisnila občutek manjvrednosti zaradi neizpolnjene dolžnosti. Vendar Janša je minister, bil je in ostal, zaradi uspešne akcije pa se je njegov ugled še povečal. Sme torej brati levite slovenskemu občinstvu, predvsem pa svojim sodelavcem.

Drugo je z Rotovo knjigo Obljubljena dežela. Že v začetku je treba bralca opozoriti, da Rot ni zmagovalc, tako da bo lažje sledil poteku dnevnih zapisov iz leta 1991, predvsem pa da jih bo bolj razumel. Tudi v Obljubljene deželi gre za oblast in za zmago, vendar Rot je premaganec, čeprav je v neki meri tudi zmagovalc nad strastjo po oblasti, denarju in uglednim položajem, kar pa ni donosno v današnjih časih in se zaradi tega ne ceni. Do zmage so prišli njegovi "nasprotniki", za nameček so dobili pa še nekaj bolj sočnega in materialnega kapitala!

Rot nam pokaže na nasprotovanja, nezaupanje, spletke, neizpolnjene obljube, zakulisne igre, vmešavanje politikov in nepolitikov v njegovo delo, bajne izgube zaradi vraščanja parazitskih sil, čez katere kot glavni urednik Slovenca ni smel imeti pregleda. Bil je glavni urednik, skušal je biti odgovoren za vse, kar se je dogajalo pri obnovitvi slovenskega katoliškega dnevnika, toda postavljen je bil pred gola dejstva: najmodernejša računalniška oprema, ker je bil dobavitelj simpatizer ali celo član stranke, ki je s prodajo mastno zaslužil, toda manjkale so najosnovnejše stvari: stoli, mize, pisarniške potrebščine, poklicno usposobljeno osebje, odkritost, iskreno sodelovanje.

Obljubljena dežela ni samo opisovanje nizkotnega boja za oblast, oblast tokrat v obliki posestvanja, do katerega so prišli na precej nečeden način nekateri, ki sploh niso vedeli, da so lastniki Slovenca, ali pa jih je sram priznati, da so prišli do njegove posesti s tako ničnim kapitalom, da bi še v južnoameriških bananskih republikah, kjer se dandanes lastnina podarja najbolj brezvestnim avanturistom, postali rdeči od sramu. Za tisočpetsto dolarjev - tri milijone mark! Ni slaba kupčija, samo kupci so s tem postali podobni onim drugim, ki so nam krojili usodo polstoletja. Zdrknili so na njihovo (ne)moralno raven.

Seveda se vse to ne more servirati na mizo na tako brutalen način slovenski publiki, še manj pa emigraciji, vse skupaj je treba zaviti in prikazati kot boj za medije javnega obveščanja, kjer je z božjo pomočjo zmagala pravica, odstranjen pa je bil glavni urednik Rot (rdeči) zaradi nesposobnosti, strokovne nepripravljenosti, premajhnega izkazovanja antikomunizma, premalo oboževanja sponzorjev zaradi obljubljenih in nikdar izplačanih vsot Slovincu. Prav tako so botre dnevnika motili njegovi stiki in pogovori s političnimi nasprotniki (pustimo rajši ob strani fraze o drugače mislečih za to priliko!), ki da jih je on imel in vzdrževal, ker kot v tujini rojeni Slovenec jih ni mogel ali maral pretrgati z njimi.

Slovenci doma in v emigraciji smo že večkrat zapadli psihološkemu stanju, ki ga je Taras Kermauner imenoval krščanski triumfalizem. Ne vsi! Rotu npr. ne gre v glavo pomanjkanje etike, razumevanje političnega položaja kot je bil prej v domovini, še bolj pa nastalega z ustanovitvijo Slovenca, ter vzroki in posledice zamenjav urednikov. Čeprav se ni udeleževal političnega življenja v emigraciji, je pa na izredno točen način predvidel razvoj dogodkov v domovini in Bog nas varuj, da se ne bi njegove slutnje uresničile tudi v prihodnosti!

Zakaj so ga odžagali od uredništva in mu skušajo naprtiti vrsto stvari, za katere ni bil odgovoren? Če je bil strokovno nesposoben, ali niso tega vedeli prej? Zakaj mu niso prav zaradi tega pomagali? Če ni bil zadosti protikomunističen, ali se ni držal navodil sveta časopisa in lastnikov dnevnika (nekateri sploh niso vedeli, da so lastniki). Je mar prestopil polnomočja in pristojnosti uredniškega

mesta? Če eden glavnih akterjev na slovenski sceni v Ljubljani reče Rotu: Kriv si, ker nisi kriv! potem pa še v Buenos Airesu ponovi, da so krščanski demokrati volitive dobili prav zato, ker so bili zmerni in se niso trkali po prsih s svojim protikomunizmom in da se tudi v bodoče ne bodo, potem mu moramo že verjeti. Povsod so krivci, če se jih pa ne najde, se jih pa ustvari! vendar to je bila komunistična raba logike, nismo pa mislili, da jo bo uporabila kdaj tudi naša stran.

Ker se že toliko navaja Rotova nebojevitost proti komunizmu, bi omenil izjavo drugega Bratine, ne Pavla, ampak Lojzeta, provinciala slovenske Družbe Jezusove: "Za nas cerkvene ljudi, bi si želel, da na poti v prihodnost ne bi napredovali zadenjsko, gledajoč samo v preteklost, ki je ni več". To je še več kot je kdaj izjavil Rot in od osebe, ki je imela tudi dosti opraviti s spremembo v Sloveniji. Rotova izjava, ki je obletela svet, pa je bila, da naj se najprej za dogodke med vojno in revolucijo zavzame zgodovina. Šele ko bo ona opravila strokovno z njo, bo Slovincu o tem lažje pisati. Bil je res potem pogovor preživelih z ene in druge strani na ljubljanski TV, ki pa ni doprinesel nobenega razčiščenja. Vsaka stran je ostala s svojim prepričanjem. Očitek, kočljiv za Rota že tam, še bolj pa v emigraciji, se je še bolj razstrel, njegovo pomanjkanje napadalnosti bo postalo še bolj očitno čeprav ga je prav argentinska emigracija že davno v praksi rešila, čeprav ne brez pretresov: Svobodna Slovenija je bila protikomunistična že od vseh začetkov, čeprav ni tega izkazovala na vsaki strani in v vsaki številki; revija Tabor je bila prav tako protikomunistična, le da je njena dejavnost bila izrazito dokumentarna, naobrnjena na pravilno razlago preteklosti, medtem ko se je Vestnik žebavil z esejmi o slovenski prihodnosti in upravičenosti naših izkušenj v tujini, je pa Duhovno življenje prevzelo odgovornost za vzgojo in versko življenje naše skupnosti tukaj in po svetu. Še bi lahko pisal o pretresih v Slovenski kulturni akciji, o Šmeri v slovensko državo, Siju, Slovenski državi, celo o Božjih stezicah, otroški prilogi Duhovnega življenja - vse te publikacije so pisale z večjim ali manjšim poudarkom o preteklosti, bolj redko ali bolj pogosto, z večjo ali manjšo zavzetostjo, deževalo je, toda poplava ni prišla do morja. Življenje samo je določilo delokrog dela v tako majhni skupnosti kot je naša, ker se nam ni bilo treba ozirati na nikogar, medtem ko je Rotov položaj bil čisto drugačen. Ni pisal samo enkrat in samo enemu v Argentino o tem, da mora pričeti graditi vse od začetka, prosil in rotil za pomoč, ker je bil osamljen pri tako velikem delu. Toda ob pravih in velikih zamislih in dejanjih je menda že usojeno, da mora sobivati tudi zmota in pritlehna mnenja in dejanja, predvsem pa ocene položaja.

Ko je Andrej Rot odšel od tukaj, še ni bil v rabi izraz "robar para la corona". Čeprav so taka dejanja bila že zdavnaj v uporabi. Ne bi mu škodilo že takrat izvedeti, da so ljudje, za katere to ni podlost, ampak da to znajo prikazati kot "blaženo krivdo", podobno tisti Kocbekovi. Kljub temu ne verjamem, da tudi če bi vedel, da je krasti za krono le blaženi greh, za nekatere niti to ne, ne bi ravnal drugače.

"Slovenska politična emigracija je uspešno kljubovala povojnemu režimu, danes pa so jo izigrali veljaki iz domovine v imenu oblasti in v prid svoje oblastiželjnosti." To je ključni in najbolj sporni stavek iz Obljubljene dežele. Toda ali je Rot kriv zaradi stanja v emigraciji, ko se pa ni mogel približati ali dati poznati tudi svojega mnenja, ker so bili ploski ob naznanjenju konca SPE tako glasni, da ni bilo slišati nikogar. Rot je prav zaradi gona po oblasti "nastradal", ne samo on, ampak vsa družina. Razumljivo je razočaranje, ki diha iz knjige. Če ga s tem še nismo pognali v nasprotni tabor, kjer ga bodo sprejeli z odprtimi rokami, bo pravi čudež! Včasih bi si lahko zdomska skupnost privoščila tako razkošje, danes ne!

Tone Brulc

ZORA TAVČAR: Antologija zdomske proze Slovenska umetniška beseda Pod Južnim križem

Z nepopravljivo zamudo smo končno dobili prvi obsežnejši zbornik tiste slovenske pripovedne literature, ki je bila vsa povojna leta za javnost prepovedana, v literarni publicistiki pa zamolčevana. Antologija POD JUŽNIM KRIŽEM, izdala jo je Mohorjeva družba v Celju/Ljubljana, nam omogoča prvi korak v neznani daljnji prostor, ki ga v določenem smislu simbolizira ozvežde južnega križa, razpetega tudi nad južnoargentinskim mestom Bariloche, do katerega se je razlila reka slovenskih beguncev in izgnancev, da bi tam in seveda še na mnogih drugih koncih tega sveta našla možnost preživetja novega življenja.

Pač smemo zapisati, da je bilo med našimi azilanti največ katoliških ljudi, ki so bežali pred komunističnim nasiljem, bežali upravičeno, če pomislimo, kako brezobzirno kruto so se boljševiški oblastniki

znašali nad nazorskimi nasprotniki vsa povojna desetletja. Med begunci je bilo veliko slovenske inteligence, tudi pisateljev, ki so v zamejstvu ali kje v zdomstvu nadaljevali literarno ustvarjanje, pa bodisi zato, da bi se duhovno reševali pred praznino tujosti, bodisi zato, da bi ohranjevali identiteto lastnega rodu za sebe in za potomce. Globoka narodna zavest in nezmojljiva vera v življenje sta ustvarili izjemno kulturno bogastvo, ki si ga naš mali narod v nobenem primeru ne bi smel odreči, nasprotno, zadnji čas je, da ogromno delo ki so ga v zadnjih petinštiridesetih letih opravili slovenski pisatelji na tujem, vključimo v našo kulturno zakladnico.

Poeni strani moramo priznati, da nam je zdomska literatura neznansko daleč, malo poznana ali nič. Zato je razumljivo, da je antologija nastajala na Tržaškem, kjer so slovensko zdomsko književnost lahko ves čas sprejemali, hkrati pa ima Trst danes izjemno bogato specializirano knjižnico zdomske literature (Knjižnica Dušana Černeta, ureja Marjan Pertot), ki raziskovalcu nudi celo več kot ljubljanski NUK. Po drugi strani pa nam je ta literatura časovno še preblizu, ker jo, hočeš nočeš, še vedno povezujemo s političnimi in nazorskimi spori, kajti številnih problemov, ki so ves povojni čas blokirali medsebojno spoznavanje in sporazumevanje, še nismo začeli prav reševati na vsej črti. Zato zdomske literature še ne moremo ocenjevati brez zadržkov, je še ne zmoremo sprejemati kot zgolj literaturo. Do take stopnje je še dolga pot, na kateri pa je kar precej povsem banalnih, čisto tehničnih pregrad, saj niti tega ne vemo, kdaj nam bo dostopna celotna dokumentacija, locirana doma in na tujem, brez katere ne bo mogoče opraviti znanstvene analize tega dovolj zapletenega literarnega pojava.

Prof. Zora Tavčar, slavistka in pisateljica, nam je v svoji antologiji ponudila kar 40 avtorjev, za katere smemo verjeti, da so oblikovali svojevrstno slovensko prozo v zamejstvu in zdomstvu. Da bi obsežna snov in problematika mogla biti predstavljeni v osnovni preglednosti, se je sestavljalca odločila za nekoliko poenostavljen pristop, za abecedno zaporedje avtorjev, kar je nasprotje generacijsko kronološkemu ali vsebinskemu problemskemu vidiku. Njena poteza ima ob nekaterih zadržkih marsikatero prednost, zlasti še to, ker gre za prvo tovrstno delo pri nas in nam bo rabilo kot temeljna informacija, in sicer tudi zaradi tega, ker so knjigi dodani v istem zaporedju življenjepisni in knjižopisni podatki vseh uvrščenih pisateljev. Te zapise pripravil tržaški literarni zgodovinar dr. Martin Jevnikar, zanje pa lahko trdimo, da so dragocenost, ki omogoča vsaj skromen vpogled v ozadje osebnega in književnega dogajanja. Kakor nam ti podatki odpirajo nove literarne horizonte, tako so vsaj pri nekaterih pomembnejših avtorjih preskromni, če pomislimo, da bodo večini to edini vir informacij.

Zbornik POD JUŽNIM KRIŽEM Zore Tavčarjeve je zajel vse generacije in vse prozne vrste. Tu so avtorji, ki so si literarno ime ustvarili že pred drugo vojno (Tine Debeljak, Mirko Javornik, Ruda Jurčec) ali med vojno (Vinko Beličič, Stanko Kociper, Jože Krivec, Zorko Simčič), sledijo pa pisatelji, ki so se literarno oblikovali šele v begunstvu (France Papež, Vladimir Kos, Karel Mauser, Frank Bükvič), zastopana pa je tudi generacija, ki se je rodila v novi domovini (Andrej Rot). Njihov umetniški obraz nam kažejo izbrana besedila, pri odbiranju katerih je imela pomembno vlogo prof. Helga Glušič, ta trenutek najboljše poznavalke zdomske literature. Skupaj z urednico je poiskala dovolj tipične snovne, motivne in problemske kroge, tako da se bralcem odpira tisti svet, ki so si ga ustvarili predstavljeni avtorji v svojih romanih, novelah, povestih, razmišljanjih in potopisih. Marsikaj je še močno povezano z domovino in našo tradicijo (Ruda Jurčec, Mirko Javornik, Stanko Kociper, Ludve Potokar, Ludvik Puš), mestoma stopa v ospredje domotožje in medvojna travma (France Papež, Lojze Ilija, Frank Bükvič, Karel Mauser), nekateri se dotikajo povojnih dogodkov v domovini, zlasti zaporov (France Sodja, Marko Kremžar), povsem na novo pa so v našo literaturo vstopila daljna pokrajinska območja, kakor Argentina (Jože Košiček, Andrej Prebil, Zorko Simčič, Vinko Rode, Tone Mizerič), Indija (Jože Cukale) in Japonska (Vladimir Kos), medtem ko Koreja v nas odzvanja nekam srhljivo (Andrej Kobal, Tine Kovačič) ob otožnem dejstvu, da so tudi tam padali mnogi slovenski fantje iz ZDA.

Ker so v antologijo uvrščena imena zelo različnih literarnih rodov in smeri ter prav tako različnih osebnih usod, ob čistih beletrističnih besedilih najdemo marsikateri esejistični in dokumentarni zapis, ki bi v kakšni rigorozni izbor ne prišel, tu pa v povezavi z ostalimi prispevki ustvarja dejansko podoben notranje močno razgibane zdomske književnosti, ki se je v povsem drugih okoliščinah nujno odzivala drugače, na samosvoj izvorni način. Težko bi trdili, da je izbor pri vseh avtorjih najboljši, pri Mauserju, na primer, pogrešimo odlomek iz njegovega najboljšega romana, kljub temu pa nam antologija omogoča dovolj širok, predvsem pa zelo informativen pregled doslej neznane slovenske besede v svetu. Antologijo bodo s pridom vzeli v roke tudi posredovalci lepe knjige našim šolarjem, saj se bodo prvič lahko srečali z doslej prepovedano snovjo.

France Pibernik

Delo, Književni listi, 24. septembra

Prva preliminarna izdaja knjige: "Who's who of slovene descent in the United States"

(Seattle - New York, 1992)

Raziskovalni in dokumentacijski center Družbe za slovenske študije pri Kolumbijski univerzi v New Yorku je pred nedavnim izdal prvo preliminarno izdajo direktorija slovenskih Amerikancev: WHO'S WHO OF SLOVENE DESCENT IN THE UNITED STATES, First Preliminary Edition. Compiled and Edited by Joseph Velikonja and Rado L. Lenček (Seattle-New York: Research and Documentation: Slovene Studies, Institute on East Central Europe, Columbia University, and Department of Geography, University of Washington, 1992), ki jo pripravljata profesorja Jože Velikonja (Washington Univ., Seattle WA), in Rado L. Lenček (Columbia Univ., New York NY). Namen direktorija, slonečega na vzorcu svetovno-znanih Marquis-jevih Who's Who-jev, je registrirati življenje in delo živčih ljudi slovenske krvi v Ameriki, še zlasti profesionalcev, izobražencev, kulturnikov, umetnikov, ki so po svojih življenjskih uspehih in prispevkih skupnosti nove domovine, postali sestavni del družbenega, intelektualnega in znanstvenega življenja Združenih držav Amerike. Projekt je bil zamišljen pred šestimi leti (1986), delo za njegovo uresničitev se je pričelo v decembru 1990, njegova prva dokončna izdaja pa je predvidena za konec prihodnjega leta (1993). V načrtu je, da bi redne tekoče izdaje takega direktorija izhajale vsakih pet let.

V uvodnem zapisu preliminarne izdaje Who's Who-ja, o katerem poročamo, uradnika omenjata težave, s katerimi sta se soočala pri zbiranju gradiva zanj. Od pet sto oseb, ki sta jim poslala vprašalnik s prošnjo za podatke, jih je komaj slaba polovica odgovorila na vabilo. Morda je bil rok za dostavo vprašalnika prekratek, morda so naši ljudje prezaposleni, morda nezaupljivi, morda razočarani nad neuresničeni projekti, pri katerih so doslej sodelovali. Najbo tako ali drugače, urednika sedaj znova prosita vse, ki na njuno prvo vabilo niso odgovorili, in ostale, ki jih še nameravata povabiti k sodelovanju, da se jima to pot čim prej odzovejo. Hkrati poudarjata, da sta s to preliminarno izdajo Who's Who-ja pohitela samo zato, da pokažeta, da gre za resno akcijo, za pomembno in častno dokumentacijo med nami samimi, pred našimi otroki, ki naj pred svetom in ne nazadnje - pred domovino - priča o naši neomajni življenjski moči in volji za udejstvovanje v svetu.

Preliminarna izdaja publikacije, ki jo naznanjamo, obsega 134 strani, življenske podatke za 193 ljudi in široko bibliografsko in znanstveno dokumentacijo Who's Who-ja (Abbreviations, Bibliography of Biographic References, in Appendix z vabilom in vprašalnikom za sodelovanje pri zbiranju osebnih podatkov. Cena knjige je \$5.00 za izdajo; plačljivo s čekovnim nakazilom naslovljenem na "SSS Special Fund").

Naslov za informacije, vprašalnike, in naročila Who's Who-ja Professor Joseph Velikonja, Department of geography, University of Washington, Seattle, WA 98195; ali: Research & Documentation: Slovene Studies, Institute on East Central Europe, Columbia University, New York, N.Y. 10027.

R.L.L.

Dogajanja

Študijski dan

»Slovenskega dneva« v New Yorku.

Središčna točka celodnevne programa Slovenskega dneva v New Yorku, Prireditve za pomoč Kliničnemu centru v Ljubljani, 25. aprila 1992, ki ga je organizirala Liga slovenskih Amerikancev, Inc. v New Yorku, je bil študijski simpozij »Slovenija danes«. Simpozij se je vršil v dopoldanskih urah, od 10. do 12.30, v prostorih Merchants Cluba na Manhattanu.

Na sporedu simpozija so bili sledeči govorniki: Dr. Ernest Petrič, uradni predstavnik Republike Slovenije v Washingtonu (Pozdrav s poročilom o ameriškem priznanju Republike Slovenije in o obetajočem se razvoju odnošajev z ZDA v prihodnjih mesecih); dr. Jože Bernik, podpredsednik Svetovnega slovenskega kongresa (Pozdrav s poročilu o razvoju slovenskih iniciativ v domovini za konstruktivno sodelovanje z emigracijo v svetu); ing. Rudolf Gabrovec, predsednik LBS Banke v New Yorku (O slovenskem gospodarstvu doma in v Ameriki); dr.

Silvester Lango, strokovni vodja Ortopedskega oddelka New York Downtown Hospital (Nekaj misli o slovenskem in ameriškem zdravstvu); ing. arh. Boris Pogačnik, predsednik podjetja Tecton, Inc., v New Canaanu, Conn. (Financiranje in razvoj turističnih objektov Sloveniji); dr. ing. Hilarij I. Rolih, direktor podjetja George G. Sharp, Inc., v New Yorku (Slovenski kapital za slovenske investicije v Ameriki); in ing. Stane Ražen, predsednik STR, Inc., v Fort Lee, N.J. (O izkušnjah nekaterih slovenskih podjetij na ameriškem trgu). Po predavanjih je sledila diskusija, po kateri je prof. Rado L. Lenček, ki je vodil študijski program, ga tudi zaključil.

Naj iz nagovora, s katerim je prof. Lenček odprl študijski simpozij, posredujemo nekaj misli:

»Spoštovani gostje, gospe in gospodje! Dovolite mi, da Vas v imenu organizatorjev našega študijskega programa »Slovenija danes«, toplo in od srca pozdravim. Dobrodošli!

V posebno čast mi je, da na tem študijskem programu prvič v zgodovini lahko pozdravim med nami uradnega predstavnika Republike Slovenije v Združenih državah, profesorja mednarodnega prava na Univerzi v Ljubljani, dr. Ernesta Petriča; dr. mednarodnega trgovinskega prava in dolgoletnega direktorja prekomorskih poslovnih zvez ameriške družbe Abbott International, podpredsednika Svetovnega slovenskega kongresa, dr. Jožeta Bernika; vrsto uglednih predstavnikov mladega slovenskega podjetništva v ZDA, ing. Rudolfa Gabrovca, predsednika LBS Banke v New Yorku; ing. Staneta Ražna, predsednika STR Inc., v Fort Leeju, v New Jerseyu; ing. arh. Borisa Pogačnika, predsednika podjetja Tecton, Inc., New Canaan, Conn.; dr. ing. Hilarija I. Rolih, direktorja podjetja George G. Sharp, Inc., v New Yorku; in prav nazadnje - vendar nikakor neposlednjega, dr. Silvestra Lango, strokovnega vodjo Ortopedskega oddelka newyorške bolnice The York Downtown Hospital - ki si je zamislil in pripravil ta simpozij.

In naj takoj poudarim, da je poleg vseh »prvič v zgodovini«, ki jih v teh dneh doživlja slovenski narod doma in v svetu, naš študijski dan prav tako prvi tak simpozij v Ameriki, kose slovenski izobraženci obeh Slovenij, one doma in naše ameriške tukaj, ob razpravljanju problemov slovenstva srečujemo pod newyorškimi nebotičniki z zavestjo, da smo danes svobodni in državni narod, - dobesedno in v prenesenem pomenu - prav na pragu Združenih narodov.

Vendar naj takoj podčrtam, da je naš današnji študijski dan samo člen intelektualne tradicije newyorške srenje, predvojen in medvojen, ki je prešla v preteklost, - povojne, ki je zgradila vzorec intelektualnega dialoga med nami v zadnjih dveh desetletjih.

Morda Vas bo zanimalo povsem slučajno naključje... Pred devetnajstimi leti, 18. aprila 1973, kot zdaj, je imela American Association for South Slavic Studies letno konferenco v New Yorku in na njej program »Slovenija Today«, Slovenija danes, kot ga imamo mi danes tukaj.

Štirje predavatelji so bili na sporedu in spored je bil v angleščini, namenjen ameriški akademski publiki. Že takrat smo povabili zastopnika Slovenije doma, uglednega profesorja Univerze v Ljubljani, dr. Antona Slodnjaka, na našo konferenco. Dogovorjeni smo bili, da pride, toda iz nam neznanega razloga ni prišel.

Profesor Jože Velikonja z University of Washington, je takrat govoril o »Slovene Identity in Contemporary Europe«, profesor Bogdan Novak z University of Toledo, o »The Roots of Slovene National Identity«, pokojni profesor Toussaint Hočevar z University of New Orleans, o »Economic Determinants of Slovene National Identity«, in Carole Rogel, z Ohio State University, o »Slovenia Today« Slovenija danes.

Konferenco sem vodil jaz, kot danes tukaj, in po konferenci, še isti dan, smo tedaj ustanovili Society for Slovene Studies - Družbo za slovenske študije, ki nam je zrastle v ugledno akademsko »mini Akademijo«. Zgodovinsko naključje, in vesel sem tega naključja.

In sledila je vrsta simpozijev pri Ligi slovenskih Amerikancev, Inc., v New Yorku; imenovali smo jih študijski dnevi. Šest jih je bilo. Prvi, Hotel Commodore, 1975; drugi, The Princeton Club of New York, 1976; tretji, The Princeton Club, 1977; četrti, The Princeton Club, 1978; peti, New York University, 1979; šesti, Columbia University, 1980. Udeležba: 95, 85, 92, 91, 69, 125 udeležencev.

Sodelovalci - samo nekaj imen: dr. Peter Remec, Fordham University; profesor Vinko Lipovec, urednik Ameriške domovine, Cleveland; pokojni Viktor Antolin, profesor na Western Maryland College; pokojni ing. Simon Kregar, Lockwood Green Engineers, Inc., New York; pokojni Ludvik Bugar, Brookhaven National Laboratory; pokojni Toussaint Hočevar, profesor z University of New Orleans; pokojni John Nielsen, New York University; dr. Zdravko Kalan, direktor prosvetnih ur pri fari Sv. Cirila v New Yorku; ga. Helka Puc, Marvin Cutler Associated; Vladimir Pregelj, Library of Congress, Washington, D.C.; Peter Čekuta, Canadian Council of Multiculturalism; prof.

Jože Felician, Cleveland, O.; pokojni slovenski pisatelj in časnikar Mirko Javornik, Washington, D.C.; prof. Ciril Mejač, Washington, D.C.; pokojna Mary Molek, slovenska pisateljica; ga. Zdenka Mihelič, urednica lista Prosveta; prof. Ivan Dolenc, slovenski pisatelj in urednik Slovenskega dnevnika v Kanadi; dr. Rudolph M. Susel, profesor in urednik Ameriške Domovine v Clevelandu; Č. g. Alojzij Hribšek, Fairfield, Conn.; in številni drugi.

To tradicijo intelektualnega dialoga - simbolično - danes tukaj začenjamo znova. Ne več sami, in upam, da smem reči - v duhu iniciativ matične zgodovine Slovenije - za novo, prerajeno Slovensko izseljensko matico v Ljubljani; za realizacijo zamisli Tretje slovenske univerze; za konstituiranje Svetovnega slovenskega kongresa; in za sodelovanje pri prvem in najvažnejšem problemu naše eksistence v tem trenutku, kako preživeti doma in kako uveljaviti slovensko gospodarstvo v svetu. O tem bo šla beseda na tem študijskem programu danes.

Študijskega dneva Slovenija danes v Merchants Clubu se je udeležilo preko sedemdeset predstavnikov slovenskega izobraženstva v New Yorku.

M.O.R.

Ameriška Domovina, 7. maja 1992, št.19.

Razgledi

Do človeka iz tehnike

Navadno so skušali razumeti tehniko iz človeka. Danes nekateri skušajo razumeti človeka iz tehnike.

Do pred kratkim je velika večina sodila, da je tehnika nekaj človeku svojega, a nebitvenega; da je le od pomoči za naravne človeške pomanjkljivosti. Prvi, ki je trdil, da je človeka treba opredeliti kot "homo technicus", je bil Ortega y Gasset. Toda opredelitev še ne pomeni bitnega (ontičnega) bistva, kvečjemu bitoslovnega (ontološkega). Ortega ni priznaval stvarnega obstoja človeškega bistva.

Moja teza za doktorat iz filozofije se ukvarja s tremi iberoameriškimimi misleci. Vsak izmed treh delov teze nosi za naslov to, kar se smatra za "središčno" vsakemu izmed teh piscev:

1. Tehnit M. Granella; 2. Tehnični razum E. Mayz Vallenilla' 3. Insistenca I. Quilesa.

1. Manuel Granell izhaja iz tim. madridske šole. Torej je razumski vitalist in zagovarja zgodovinski (historični, ne historicistični) perspektivizem. Za Granella človek ni ne "homo sapiens" ne "homo faber", temveč "homo technicus", technites, tehnik (ne tehnik). To je njegova podedovana narava. Iz nje razvija tehničnost (tehnično razumnost), ki je po Granellu zmožnost, da spreobrne človeku sovražno okolje v za človeka vreden stan ("soseska"). Tako se začne "zgodovinski človek", ki se upira (re-siste) "pritisku reči" iz svojega rastočega bitoslovnega središča zavesti (in-sistencia). Toda človeška usoda je, da je "tretja stvar": in-sistencia pa re-sistencia delujeta dialektično v vzajemni inmanenci. Človek pro-jecira svojo ustvarjalno misel na okolje; a tako ob-jecirano pogojuje človeka v njegovem ravnanju; zakaj to, kar človek dosega v okolju, vpliva na bitoslovno središče zavesti, postaja pa tudi del bitoslovnega središča bivačosti (eks-sistencia). Tako je človek ustvarjalec samega sebe in ustvarjalec (človeškega) duha, ki je "notranji" (svojski vsaki bivačosti) in "zunanj" (stvarjen po svojih delih in usmerjenosti).

Granellov fenomenološki opis človeške bivačosti in tega, kar njegova tehniška dejavnost ustvarja (soseska), je nedvomno pomemben poskus, kako "razumeti" človeka po njegovi "naravni" dejavnosti, ki bi bila tehnika v naznačenem pomenu.

Glavna ugovora proti Granellu sta, da je prerazumski in dejstvenjak (aktualist). To se pravi, da ne priznava ne človeške narave ne naravnega bistva v človeku (Gl. J. Rant, "Neprerazmišljeni zapiski", v prih. št. Meddobja).

2. Granellov učenec, Venezolanec Ernesto Mayz Vallenilla, sprejema Granellovo trditev, da je človek tehnik, toda v nasprotju z G, isti tehniko razumem. M. V. izrecno zagovarja Nietzschejev voluntarizem kot "razlago o človeku". Sodi, da v sočasnosti nujno prevladuje

tehnični razum (ratio technica). Sledeč Kantu izvaja iz dejstva, da je tehnični razum sistem, značilnosti tega sestava: popolnost, smoternost, in celotnost, katerim pa dodaja še avtomatičnost in funkcionalnost. Tak sistem seveda človeka nujno vodi v odtujenost. Čeprav za tehniko nič več ne bi bilo "factum", ker je on sam tvorec zgodovine, vendar vstajajo vprašanja: npr., kako združiti to dejstvo s svobodo, ki bi jo tehnični razum nujno zatiral? MV sodi, da je mogoče združiti tehnični razum s svobodo s tem, da se prizna v človeku dvoje metafizičnih počel: volja po oblasti, iz katere izhaja tehnika, in ljubezen (eros). Sprememba te ontogenetične zamisli bi pomenila, da bi bila tehnika zmožna popravljati sama sebe s tem, da bi poljubni priznala "drugost" (alteridad) v človeku in naravi.

Pomen MV je v tem, da prikazuje vpliv tehničnega razuma, če bi bil ta "prepuščen" samemu sebi. MV pa zahaja v protislovje, ker po eni strani trdi, da ni nobenih meja za tehnični razum, po drugi strani pa priznava, da je v človeku neki preostanek narave (residuo natural). Ne more dokazati, da bi bil tehnični razum neizogiben "duh časa"; in še manj, da bi bil tehnični razum nekako bitoslovno (ontološko)sočasno (čeprav začasno) "bistvo" človeka.

3. Ismael Quiles SI, rojen v Španiji, že čez 60 let deluje v Argentini. Je znan po svojem predlogu, kam bi morala iti filozofija po eksistencializmu. Seveda ne v iracionalen postmodernizem, temveč v bolj izkustveno filozofijo, ki uporablja fenomenološko metodo in s tem razširja možnost dokazljivosti. V okvirju Suarezove sholastike je to Quilesa vodilo do izkustveno-umskega odkritja človeškega bistva, od izkustvenega "trka-na-bit" do umskega priznanja "biti". (Gl. J. R., "Po drugačnih poteh".

V skupini treh mislecev je Q. pomemben predvsem zato, ker na podlagi izkustva zavrača aktualizem in nahaja v človeku, - kljub vsej razgibani dejavnosti (dinamičnosti), - nek trden temelj in središče (in-sistenco, v-stat), iz katere se človek odziva (re-siste) na vse notranje in zunanje dražljaje.

Namen teze je bil, da bi čimbolj pokazala medsebojno povezanost sicer treh med seboj neodvisnih mislecev. Predvsem v tem, kako je z G. mogoče pričeti razpravljanje o človeku z razmišljanjem o tehniki (in ne obratno, kot doslej); kako zamenjava tehničnosti s tehničnim razumom lahko zaveže v skrajnosti (MV); kako za to, da res "odkrijemo" bistvo človeka, ne moremo v njem zaznati le bitoslovne sestave, temveč bitno (ontično) stvarnost (Q).

S tem vsak človek je res sam v sebi, oseba, čeprav v stalni dejavnosti nebitvenega spreminjanja in npravnega izpopolnjevanja.

Jože Rant

Utrinki

Na meji med Bolivijo in Čilom leži osamljena vas Toconao, kjer še živijo izvirni prebivalci atacameños, ki so preživeli okupacijo Inkov in Špancev. Pred njimi jih je ubranila puščava Atacama in gorata pokrajina in njihov jezik kunza, ki je od španske zasedbe bil prepovedan od Špancev, sedaj raziskuje prof. Julio Vilte, ki je zbral do sedaj okrog 600 besed jezika kunze, upa pa da mu bo uspelo znova obnoviti ves jezik. Težave so v tem, da so že prej Inki skušali vsiliti svoj jezik kečua, potem so pa Španci nad 150 let prepovedali rabo jezika kunze, ki se je ohranil samo v obrednih molitvah. Posebej izbrani svečeniški so se naučili molitvenih obrazcev v kunze, nato so se pa predajali iz roda v rod, zato je ostalo malo ohranjenih izrazov iz vsakodnevnega življenja, tako da velja kunze že za svet jezik. Od kečua in aymara se razlikuje po morfologiji, v kunze imajo besede, ki se tvorijo s sufiksi in prefiksi, največ dva do tri zloge, torej bi šlo že za precej star jezik, ki ima točno izgrajeno in določeno izgradnjo.

Danes poznajo in uporabljajo jezik kunze samo še prebivalci vasi Toconao, ki leži pred andsko verigo in še ti ga uporabljajo samo pri verskih obredih. Teh pa je nekaj nad 600 oseb, ki živijo v veliki revščini, tako da jih ne doseže ne radio ne televizija in se bodo zaradi tega obdržali dalj časa kot pa nekateri argentinski rodovi severa, ki so tudi na tem, da izginejo zaradi bolezni in poplav. Za nekatere od njih je bilo pravo presenečenje, ko so letos slišali svoj jezik po radiju, da so jih učili zdravstvenih mer, da se ne bi še bolj razširila kolera. Najbrž so ga slišali prvič in zadnjič, ker komaj je kolera malo odnehala, so oddajale prenehale popolnoma. Gre za rodove mocovijev, tobas, pilagás, matacos in druge manjše, ki so na tem da izumrejo in katerih jeziki še niso bili raziskani, le malo na boljem pa so gvaranji.

CORREO ARGENTINO Y SUS CORR. CENTRAL	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
	R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urejuje ga tajništvo (Tone Brulc). Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires 1407, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Andrés J. Rot), Ramón L. Falcón 4158, Bs. As. 1407, Argentina. Izhajanje GLASA SKA denarno podpira Ministrstvo za kulturo R. Slovenije.